

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ
อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อให้ได้
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา โดยนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหารการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา
 - 1.3 กระบวนการของการบริหารการศึกษา
 - 1.4 ขอบข่ายของการบริหารการศึกษา
2. การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 2.1 การจัดการอาชีวศึกษา
 - 2.2 หลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการอาชีวศึกษา
 - 2.3 ความหมายการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 2.4 ความสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 2.5 ขอบข่ายของการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
3. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์
 - 3.1 ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 3.2 ความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 3.3 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์
4. บริบทสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในประเทศ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

การบริหารการศึกษา

ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา (Educational Administration) ประกอบไปด้วยคำสำคัญ 2 คำด้วยกันคือคำว่า การบริหาร (Administration) และการศึกษา (Education) มีผู้ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาตามที่สนะของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

พระมหากันดินันท์ เสงสกุล (2564 : 5) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมทางการศึกษา ที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารเพื่อให้บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ มีการประสานความร่วมมือกันโดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่าง ๆ ในการบริหารอย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ได้วางไว้

สัมมา ธรนิษฐ์ (2560 : 93) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และมีการตั้งการ ควบคุม และจัดการ เพื่อใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายคือ ผลผลิต หรือผู้เรียนต้องมีคุณภาพสูงสุด

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555 : 21 - 22) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เป็นการดำเนินงานของผู้บริหารร่วมกับครูหรือบุคลากรในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเป็นคนดีและสมบูรณ์ ความหมายของการบริหารศึกษานั้น มักจะอิงอยู่กับความหมายของการบริหารทั่วไป เพราะการบริหารทั่วไปมีอิทธิพลต่อการบริหารการศึกษามาโดยตลอด นักบริหารการศึกษาจึงได้รับเอาแนวคิด หลักการและทฤษฎีต่าง ๆ ทางการบริหารทั่วไปมาใช้ ด้วยเหตุนี้ความหมายของการบริหารการศึกษาจึงสอดคล้องกับความหมายการบริหารทั่วไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างเช่น การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนิน การเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ค่านิยม หรือคุณธรรมทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน

บุญชม ศรีสะอาด (2552 : 12) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า เป็นกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารขององค์การทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดมทรัพยากร และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจการทางการศึกษา การพัฒนาองค์การทางการศึกษา และสมาชิกของสังคมให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์

ทั้งร่างกายอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และเป็นคนดีของสังคมตามเป้าหมายและนโยบายของประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 69) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจดำเนินการโดยคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กู๊ด (Good. 1973 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การควบคุมและการจัดการ ด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการการเรียนการสอน งานธุรการงานที่เกี่ยวกับตัวครู และนักเรียนตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์กร โดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน

ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

พระมหากันดินันท์ เสงสกุล (2564 : 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาว่า การบริหารการศึกษา เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันการศึกษาที่มีนักศึกษาจำนวนมาก หรือมีวิชาจำนวนมากที่เปิดให้นักศึกษาเลือกเรียนตามความถนัด และความต้องการ ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดเตรียมงบประมาณ จัดเตรียมห้องเรียน ได้ตามความต้องการ จัดครูหรืออาจารย์ผู้สอน ได้ตามความถนัดของผู้สอน และมีชั่วโมงการสอนพอเหมาะทุกคน รวมทั้งการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในแต่ละสาขาวิชา ถ้าจะผลิตนักศึกษาเหล่านั้นจะต้องลงทุนอีกเท่าใด และถ้าเพิ่มจำนวนนักศึกษาขึ้นอีกจะมีผลทำให้ต้องเพิ่มบุคลากร อาคาร ห้องเรียน และงบประมาณเป็นเท่าใด เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การบริหารจัดการของผู้บริหารการศึกษา การสื่อสารและ

การประสานงาน ด้านการบริหารการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษามีความสะดวกรวดเร็ว และมีคุณภาพ

ครรชิต มาลัยวงศ์ (ออนไลน์, 2561) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาว่าการบริหารการศึกษามีความสำคัญมาก เพราะการศึกษาของเยาวชนหรือคนในประเทศจะดีหรือเลว จะทำให้คนในประเทศแข่งขันกับคนในประเทศอื่น ๆ ได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบริหารการศึกษา หรืออีกนัยหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารการศึกษาของบ้านเมืองนั่นเอง หากประเทศใดได้นักบริหาร การศึกษาที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมีความเข้าใจงานด้าน การศึกษาและผลกระทบของการศึกษา ต่อความก้าวหน้าของประชาชนและประเทศชาติ แล้วประเทศนั้นก็จะมีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ทาง

สัมมา รณินิชย์ (2560 : 94) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาว่าเป็น กระบวนการที่เป็นภารกิจหน้าที่หลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน และเทคนิคต่าง ๆ โดยนำทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์กร นำมาใช้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมกันดำเนินการ เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องและมีคุณภาพจากสถานศึกษาบรรลุ ตามเป้าหมายที่วางไว้ของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาการศึกษาของคนในชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 11) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษาไว้ว่าเป็น การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา ปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งการ เป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาเกิดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการมาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็น โรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาดังกล่าวนอกจากเป็นสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีลักษณะนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายมหาชน และกฎหมายเอกชนด้วยเหตุนี้สถานศึกษา ที่เป็นนิติบุคคลจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวทั้งการบริหารงาน วิชาการการบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาที่ได้รับสถานภาพเป็นนิติบุคคล โดยบัญญัติใน มาตรา 35 แห่งระเบียบพระราชบัญญัติระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา โดยผู้บริหารมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการ และมีกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิด คุณภาพทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม และคุณธรรมเพื่อให้มีค่านิยมตรงกับ เป้าหมายของการเรียนรู้และความต้องการของสังคม

กระบวนการของการบริหารการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กร ได้กล่าวถึง กระบวนการของการบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

สัมมา ธรณิษฐ์ (2560 : 94) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง เป็นการประยุกต์กระบวนการบริหารเข้ามาใช้ในวงการศึกษาระหว่าง การตัดสินใจ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยความสะดวก การจัดสรรทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมงาน การประเมินผลงาน และการปรับปรุง รวมทั้งการกระตุ้นหรือการจูงใจ

พระครูสังฆรักษ์ (ไชยรัตน์ ชยรัตน์) (2558 : 3) กล่าวว่า กระบวนการของการบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์กร โดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ โดยใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 16 - 17) กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษาควรมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการดำเนินการ (Decision Making)
2. การวางแผน (Planning) ปฏิบัติการตามแนวทางเลือกที่ตัดสินใจเลือกแล้ว
3. การจัดองค์การ (Organizing)
4. การติดต่อสื่อสาร (Communicating ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งภายในและภายนอกองค์กร
5. การจูงใจ (Influencing) ให้ทุกคนในองค์กรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ
6. การประสานงาน (Coordinating)
7. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน (Evaluating)

เจสส์ (Jesse, 1999 : 140) ได้สรุปว่า การบริหารจัดการศึกษานั้นจะต้องดำเนินการไปตามกระบวนการ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดแผนงานและโครงการไว้ล่วงหน้า
2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ในหน่วยงานให้ชัดเจน
3. การสั่งการ (Directing) คือ การพิจารณาสั่งการและมอบหมายงาน

4. การประสานงาน (Coordinating) คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและตำแหน่งต่างๆ ในหน่วยงาน

5. การควบคุมงาน (Controlling) คือ เป็นการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน กุลิก และเออร์วิก (Gulick and Urwick, 1937 : 13) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการ เรียกย่อ ๆ ว่าหลัก "POSDCoRB" ซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning - P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

2. การจัดองค์การ (Organizing - O) หมายถึง การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานการจัดสายงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

3. การจัดตัวบุคคลเข้าทำงาน (Staffing - S) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การควบคุม และการปฏิบัติงาน

4. การอำนวยการ (Directing - D) หมายถึง การดำเนินงานในการตัดสินใจ และการสั่งการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนทั้งในลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและการควบคุมการปฏิบัติงาน

5. การประสานงาน (Coordinating - Co) หมายถึง การร่วมมือในการปฏิบัติตนในส่วนต่าง ๆ ให้ประสานสอดคล้องและกลมกลืนกัน

6. การรายงาน (Reporting - R) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าของกิจการต่าง ๆ ในหน่วยงาน

7. การบริหารงบประมาณ (Budgeting - B) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบ และรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณ การจัดทำบัญชี เป็นต้น

สรุปได้ว่า กระบวนการของการบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีต่อบุคคล การพัฒนาบุคคลตรงตามเป้าหมายของสังคม และให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ขอบข่ายของการบริหารการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กร ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของการบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

วัชรินทร์ พร้อมใจ (2561 : 56) กล่าวว่า ขอบข่ายของการบริหารศึกษานั้น มีกำหนดไว้มากมาย แต่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะกำหนดใช้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาด และระดับของสถานศึกษาซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียดบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษานั้น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 15 - 18) ได้กำหนดขอบเขตส่วนราชการ การบริหารภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 8 กลุ่มงาน และ 1 หน่วยงาน โดยแต่ละกลุ่มงานมีขอบข่ายการบริหารงาน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มอำนวยการ มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานสารบรรณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับงานช่วยอำนวยการ อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และยานพาหนะ จัดระบบบริหารงาน การควบคุมภายใน และพัฒนาองค์กร ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจการ ผลงานและบริการข้อมูลข่าวสาร ประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภายใน และภายนอกเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการเลือกตั้ง และสรรหากรรมการ และอนุกรรมการ ประสาน ส่งเสริมการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพ ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีใช้งานของส่วนราชการใด โดยเฉพาะ และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

2. กลุ่มนโยบายและแผน มีอำนาจหน้าที่ ในการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น วิเคราะห์การจัดตั้ง งบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และแจ้งการจัดสรร งบประมาณ ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณ และผลการปฏิบัติตามนโยบายและแผน ดำเนินการวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้ง ยุบ รวม เลิกและโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือ ที่ได้รับมอบหมาย

3. กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ศึกษา วิเคราะห์ ดำเนินการ และส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกล ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการจัดการศึกษา ดำเนินงานสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษา การวิเคราะห์ และปฏิบัติงาน ระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินงานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ

และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือ ที่ได้รับมอบหมาย

4. กลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ มีอำนาจหน้าที่ ในการดำเนินงานเกี่ยวกับงานบริหารการเงิน งานบริหารงานบัญชี งานบริหารงานพัสดุ งานบริหารสินทรัพย์ ให้คำปรึกษาสถานศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานบริหารการเงิน งานบัญชี งานพัสดุ และงานบริหารสินทรัพย์ ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือ ที่ได้รับมอบหมาย

5. กลุ่มบริหารงานบุคคล มีอำนาจหน้าที่ ในการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ส่งเสริม สนับสนุนการมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการสรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง ข้าย โอน และการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ และดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับบำเหน็จความชอบและทะเบียนประวัติ และระบบจ่ายตรงเงินเดือนและค่าจ้างประจำ ปฏิบัติการบริการและอำนวยความสะดวกในเรื่องการออกหนังสือรับรองต่างๆ การออกบัตรประจำตัว และการขออนุญาตต่าง ๆ ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำข้อมูลเพื่อดำเนินงานวินัย อุทธรณ์ ร้องทุกข์ และการดำเนินคดีของรัฐปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

6. กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฝึกอบรม การพัฒนาคนแต่งตั้ง ดำเนินงานฝึกอบรมพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงาน ดำเนินงานพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ปฏิบัติงานส่งเสริม สนับสนุน และยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษา ดำเนินการเกี่ยวกับการลาศึกษาต่อ ฝึกอบรม หรือปฏิบัติการวิจัยภายในประเทศ หรือต่างประเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเสริมสร้างระบบเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษา ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

7. กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ ในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตร การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และหลักสูตรการศึกษาพิเศษ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน วิจัย พัฒนา ส่งเสริม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินเกี่ยวกับการวัด และการประเมินผลการศึกษา วิจัย พัฒนา ส่งเสริม มาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพ

การศึกษา รวมทั้งประเมิน ติดตาม และตรวจสอบคุณภาพการศึกษา นิเทศ ติดตาม และประเมินผล การจัดการศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การนิเทศทางการศึกษา ปฏิบัติงาน เลขาธิการคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษา ของเขตพื้นที่การศึกษา ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับ มอบหมาย

8. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษา วิเคราะห์ ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินงานเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริม สนับสนุน และ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดเตรียมข้อมูลการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานของบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ประสานและ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับ นโยบาย และมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ ส่งเสริมงานการแนะแนว สุขภาพอนามัย กีฬา และนันทนาการ ลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ นักศึกษาวิชาทหารประชาธิปไตย วินัยนักเรียน การพิทักษ์สิทธิเด็ก และเยาวชน และงานกิจการนักเรียนอื่น ส่งเสริมสนับสนุนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ประสานการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดและส่งเสริมป้องกันแก้ไข และคุ้มครองความประพฤติ นักเรียนและนักศึกษา รวมทั้งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินงานวิเทศสัมพันธ์ ประสาน ส่งเสริมการศึกษากับการศาสนาและการวัฒนธรรม ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมทาง การศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสานและส่งเสริมสถานศึกษาให้มีบทบาทในการสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

9. หน่วยตรวจสอบภายใน มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวกับงานตรวจสอบ การเงินการบัญชี และตรวจสอบระบบการดูแล ทรัพย์สิน ดำเนินงานเกี่ยวกับงานตรวจสอบการ ดำเนินงานหรือกระบวนการปฏิบัติงาน เปรียบเทียบกับผลผลิตหรือเป้าหมายที่กำหนด ดำเนินงาน เกี่ยวกับการประเมินการบริหารความเสี่ยง ดำเนินการอื่นเกี่ยวกับการตรวจสอบภายในตามที่ กฎหมายกำหนดปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552 : 3 - 4) ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2552 หมวด 1 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 และ ข้อ 12 ให้สถานศึกษาแบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย และในแต่ละฝ่ายได้แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ฝ่ายบริหารทรัพยากร แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 งานบริหารงานทั่วไป
 - 1.2 งานบุคลากร
 - 1.3 งานการเงิน
 - 1.4 งานการบัญชี
 - 1.5 งานพัสดุ
 - 1.6 งานอาคารสถานที่
 - 1.7 งานทะเบียน
 - 1.8 งานประชาสัมพันธ์
2. ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 งานวางแผนและงบประมาณ
 - 2.2 งานศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ
 - 2.3 งานความร่วมมือ
 - 2.4 งานวิจัย พัฒนา นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์
 - 2.5 งานประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
 - 2.6 งานส่งเสริมผลิตผล การค้าและประกอบธุรกิจ
 - 2.7 งานฟาร์มและโรงงาน (เฉพาะสถานศึกษาที่เปิดสอน)
3. ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา
 - 3.2 งานครูที่ปรึกษา
 - 3.3 งานปกครอง
 - 3.4 งานแนะแนวอาชีพและการจัดหางาน
 - 3.5 งานสวัสดิการนักเรียนนักศึกษา
 - 3.6 งานโครงการพิเศษและการบริการชุมชน

4. ฝ่ายวิชาการ แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1 แผนกวิชา
- 4.2 งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน
- 4.3 งานวัดผลและประเมินผล
- 4.4 งานวิทยบริการและห้องสมุด
- 4.5 งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
- 4.6 งานสื่อการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 76) มาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม มาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็น โรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อมีการยุบเลิกสถานศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาสอดคล้องกับบทบัญญัติ ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลขึ้น โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และการจัดการสถานศึกษา ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ

แนวคิด งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการ บริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดย อิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการ มีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งใน การบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมี คุณภาพและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการต่าง ๆ ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาตนเองและ การประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนจัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็น สำคัญได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ

แนวคิด การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส
 2. เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
 3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้อย่างเพียงพอ
- ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ

- 1.1 การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
- 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา

- 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของงบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
 - 2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
 - 2.3 การโอนเงินงบประมาณ
3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - 3.2 การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
4. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 4.1 การจัดการทรัพยากร
 - 4.2 การระดมทรัพยากร
 - 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
 - 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
 - 4.5 กองสวัสดิการเพื่อการศึกษา
5. การบริหารการเงิน
 - 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
 - 5.2 การรับเงิน
 - 5.3 การเก็บรักษาเงิน
 - 5.4 การจ่ายเงิน
 - 5.5 การนำส่งเงิน
 - 5.6 การกักเงินไว้เป็นแหล่งปี
6. การบริหารบัญชี
 - 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
 - 6.2 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
 - 6.3 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน
7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
 - 7.1 การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา
 - 7.2 การจัดหาพัสดุ
 - 7.3 การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง
 - 7.4 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

3. การบริหารงานบุคคล

แนวคิดการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้องรวดเร็ว เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

2. เพื่อส่งเสริมบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ

4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การวางแผนอัตรากำลัง

2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

4. วินัยและการรักษาวินัย

5. การออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป

แนวคิดการบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดย

เน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เชื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ขอบข่าย/ภารกิจ

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีและสารสนเทศ
7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
10. การรับนักเรียน
11. การส่งเสริม และประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารการศึกษา หมายถึง ขอบข่ายของการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกคน โดยการกำหนดอำนาจและภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

การจัดการอาชีวศึกษา

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กรได้ให้ความหมาย การอาชีวศึกษา (Vocational Education) ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง เป็นการศึกษาที่มุ่งไปทางช่างฝีมือ (ราชบัณฑิตยสถาน. ออนไลน์. 2565)

อรรถพล สังขวาสี (2561 : 9) ได้สรุปความหมายของ การจัดการอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ผลิตกำลังคนทางด้านวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่รับการศึกษา มีความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ และเจตคติที่ดีตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จงสภาพร ดาวเรือง (2560 : 13 - 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ให้เข้าสู่โลกของอาชีพและการทำงานโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะวิชาชีพความสามารถ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ รวมทั้ง การสร้างอุปนิสัยที่ดีและจำเป็นทั้งในการทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคม

จินตนา รวมชมรัตน์ (2558 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ โดยมีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม และสมรรถนะเพียงพอที่จะเข้าสู่อาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง

สิริชัย นัยกองศิริ (2554 : 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง เป็นกระบวนการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพ ที่มุ่งพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อพัฒนาคนเข้าสู่อาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การเตรียมบุคลากรด้านฝีมือสำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพ สาขาหรืองาน ตามปกติจัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะรวมทั้งการเรียนวิชาสามัญ การฝึกปฏิบัติ และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัดส่วนของวิชาเหล่านั้นอาจมีได้หลากหลาย แต่ต้องเน้นภาคปฏิบัติ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 (2551 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง เป็นกระบวนการศึกษาเพื่อผลิต และพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับ ฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี

ยูเนสโก (UNESCO, 1992 : 23) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรด้านฝีมือ ระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าสำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพ ช่างและงานต่าง ๆ โดยจัดให้มีการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป วิชาทฤษฎีสัมพันธ์ และฝึกภาคปฏิบัติ สัดส่วนของวิชาจะแตกต่างกัน ตามปกติแล้วจะต้องเน้นการฝึกภาคปฏิบัติจากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าการอาชีวศึกษา คือ เป็นกระบวนการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพที่มุ่งพัฒนา และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อพัฒนาคนเข้าสู่อาชีพให้ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

กู๊ด (Good, 1973 : 603) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง เป็นโครงการ การศึกษาที่มีระดับต่ำกว่าวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอบรมบุคคลออกไปประกอบอาชีพที่ตน เลือกสรรได้เฉพาะคน

สรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อผลิตและ พัฒนากำลังคน ในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีให้มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมเพียงพอที่จะเข้าสู่ อาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและ ตลาดแรงงาน

หลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และตามความเปลี่ยนแปลงของสภาวะ เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ดังนั้นจะต้องมีการกำหนดหลักการและ จุดมุ่งหมายของการจัดการอาชีวศึกษาให้ทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ซึ่งในเรื่องนี้มีความเห็น ที่หลากหลายทั้งที่ในส่วนที่เป็นกฎหมายและแนวความคิดของนักวิชาการ นักบริหาร ดังนี้

จินตนา รามชมรัตน์ (2558 : 14 - 15) ได้สรุปหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการ อาชีวศึกษาไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนา กำลังคน ในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีรวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น โดยนำ ความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากล และภูมิปัญญาไทย มาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ในทางปฏิบัติ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีสมรรถนะสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะ ผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระได้

สิริชัย นัยกองศิริ (2554 : 23) ได้สรุปหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการอาชีวศึกษาไว้ว่า การอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี โดยเน้นการจัดการเรียนการสอน และฝึกอบรมทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยผ่านกระบวนการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบผ่านเครือข่ายความร่วมมือจนผู้รับการศึกษามีสมรรถนะวิชาชีพสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552 : 24) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อการผลิต และพัฒนากำลังคนของกลุ่มอุตสาหกรรมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามฝ่ายนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรทบทวนหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการในการใช้กำลังคน เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารด้วยรวมทั้งความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศให้สามารถใช้งานได้ขยายการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษา เพื่อเน้นการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงโดยความร่วมมือกับสถานประกอบการ ซึ่งควรมีระยะเวลาการฝึกไม่น้อยกว่า 3 เดือน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพร้อมที่จะทำงานได้จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจเรียนสายอาชีพให้มากขึ้น ด้วยการแนะแนวตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ผลักดันให้มีการวัดผลโดยพิจารณาจากความสามารถ ในการปฏิบัติและคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้น อีกทั้งพัฒนาสถาบันการศึกษาให้เป็นศูนย์กลางความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทางและร่วมกับสถานประกอบการในการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของสถานประกอบการ

2. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรมีการวางแผนผลิตและพัฒนากำลังคนในอนาคตร่วมกับผู้ใช้กำลังคนภาคเอกชนและภาครัฐ ให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ จัดให้มีกลไกประสานความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคนจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับและร่วมมือกันทุกระบวนการ คือ การสำรวจความต้องการกำลังคนของประเทศการวางแผนการผลิต การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การกำหนดเส้นทางอาชีพและการทำงาน โดยจัดตั้งองค์กรกลางหรือคณะกรรมการระดับชาติเพื่อดูแลรับผิดชอบสร้างค่านิยมและจูงใจให้ผู้เรียนเข้าศึกษาต่อในสายอาชีพมากขึ้น โดยให้สามารถศึกษาต่อควบคู่กับการทำงาน ได้จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับกำลังคนให้เป็นระบบ ให้มีการแลกเปลี่ยนและใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้กำลังคน เร่งรัดให้มีระบบคุณวุฒิวิชาชีพและจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพพร้อมทั้ง ผลักดันให้มีการจัดทำมาตรฐานอาชีพที่สามารถเชื่อมโยงโลกของการทำงานและการศึกษาได้โดยการเทียบโอนประสบการณ์และความรู้ เร่งรัดปฏิรูปหลักสูตรสายอาชีวศึกษา

ให้เป็นลักษณะที่ผู้ใช้เป็นผู้กำหนดและให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ปรับปรุงระเบียบกฎหมายหรือวางมาตรการที่หลากหลายเพื่อจูงใจให้สถานประกอบการเข้าร่วมจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้กับพนักงานหรือลูกจ้างให้มากขึ้น

3. สถานประกอบการควรให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการฝึกงานของนักเรียนนักศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การเป็นวิทยากรและเป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมเป็นเครือข่ายทางวิชาการหรือศูนย์ฝึกร่วมในนิคมอุตสาหกรรมเพื่อเป็นแหล่งพัฒนากำลังคนร่วมกับสถาบันการศึกษา ร่วมสร้างงานและอาชีพใหม่ ๆ เพื่อรองรับผู้สำเร็จการศึกษาโดยพิจารณาให้ค่าตอบแทนตามความสามารถในการปฏิบัติงานมากกว่าวุฒิการศึกษา หรือปริญญาบัตรร่วมวางแผนในการผลิตและพัฒนากำลังคนและมีส่วนร่วมในการแนะแนวอาชีพกับสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 10 เพื่อให้บรรล่วัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 ในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพจะต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญดังนี้ (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา. 2551 : 4)

1. การมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติโดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถาบัน
2. การศึกษาในชั้นวิชาชีพสำหรับประชาชนวัยเรียนและวัยทำงานตามความถนัดและความสนใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญาตรี
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน สังคมและสถานประกอบการในการกำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา
4. การศึกษาที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และมีระบบเทียบโอนผลการเรียนและระบบเทียบประสบการณ์การทำงานของบุคคลเพื่อเข้ารับการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
5. การมีระบบจูงใจให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
6. การระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงการประสานประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
7. การมีระบบการพัฒนาครูและคณาจารย์ของการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

ในการประชุมสัมมนาระดับนานาชาติ ซึ่งประกอบด้วยองค์การยูเนสโก องค์การแรงงานสากล ธนาคารโลก และกระทรวงการศึกษาของแต่ละประเทศ ได้กำหนดหลักการของการจัดการอาชีวศึกษาไว้ 5 ประเด็นหลัก ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 30 - 31)

1. หลักการทั่วไป จะต้องจัดทำหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับ เป้าหมายของการพัฒนาประเทศ และคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน (Demand - driven) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา จะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสายสามัญและสายอาชีพ และความสมดุลระหว่างภาครัฐและ เอกชน ควรให้เป็นไปตามกลไกของตลาดเช่นกัน จะต้องให้ความสำคัญกับสมรรถนะในการทำงาน (Competency) ที่เน้นการทำงานได้ ทำงานเป็นมากกว่าการได้ประกาศนียบัตรการฝึกทักษะเฉพาะ จะต้องเกี่ยวข้องกับการจ้างงานหรือเข้าสู่ตลาดแรงงานทันที อีกทั้งระบบการศึกษาควรมีความยืดหยุ่น และเป็นระบบเปิด (Open entry) เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. การบริหารให้มีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบายและหลากหลายในการปฏิบัติเน้นเรื่องความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาแต่ต้องตรวจสอบได้ และให้ความสำคัญกับผลผลิตมากกว่าตัวป้อน เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษา โดยต้องอยู่ในฐานะที่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชน รวมถึงสถานประกอบการ จะต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการให้เกิดระบบทวิภาคี ระบบสหกิจศึกษา และการฝึกอบรมในโรงงานและสถานประกอบการมากขึ้น ควรยกเลิกกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรค เพื่อดึงดูดให้ภาคเอกชนเข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษา

3. การส่งเสริมคุณภาพ ควรกำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนมัธยมศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นทีมและมีการพัฒนาครูก่อนประจำการ และหลังประจำการให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพสามารถประเมินได้

4. การส่งเสริมประสิทธิภาพ มุ่งเน้นความร่วมมือที่เป็นเครือข่าย หรือการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อลดการสูญเสียและการซ้ำซ้อน ควรมีระบบบัญชีเงินเดือนหลากหลาย

5. การส่งเสริมความเสมอภาค รัฐพึงจัดบริการการศึกษาให้ทั่วถึง โดยเฉพาะไปยังกลุ่มผู้เสียเปรียบ โดยกำหนดรูปแบบการจัดสรรทรัพยากรที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ และจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ยังได้เสนอแนวทางการปฏิรูปการอาชีวศึกษาและฝึกอบรม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 3 ประการ ดังนี้

1. การปรับทิศทางและแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาแนวใหม่ มีมาตรการดังนี้
 - 1.1 เร่งรัดการจัดทำนโยบาย และแผนพัฒนากำลังคนของชาติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกำลังคนของชาติ ได้ใช้เป็นทิศทางและกำหนดเป้าหมายให้รองรับเป้าหมายการพัฒนา ประเทศให้ชัดเจน

1.1.1 เร่งประสาน และบูรณาการแผนผลิต และพัฒนากำลังคนในสถานศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพทุกระดับในทุกกลุ่มอาชีพ โดยในเบื้องต้นเร่งจัดทำใน 5 กลุ่มอาชีพเป้าหมาย เฉพาะหน้าเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ (อาหาร การท่องเที่ยว ยานยนต์ สิ่งทอ / อัญมณี และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะซอฟต์แวร์)

1.1.2 ศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดสัดส่วนการจัดการศึกษา สายสามัญ : สายอาชีพและ สัดส่วน รัฐ : เอกชน

1.2 ส่งเสริมการพัฒนา ระบบคุณวุฒิวิชาชีพ และการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อปรับ ค่านิยมและเจตคติของสังคมให้เห็นคุณค่าของการทำงานโดย

1.2.1 เร่งรัดพัฒนา มาตรฐานอาชีพใน 5 กลุ่มอาชีพ

1.2.2 พัฒนาหลักสูตร แบบสมรรถนะ 5 กลุ่มอาชีพ

1.2.3 พัฒนาโมดูล/ชุดฝึกอบรม ที่เน้นฐานสมรรถนะ 5 กลุ่มอาชีพ

1.2.4 พัฒนาระบบการประเมิน ที่เน้นฐานสมรรถนะ 5 กลุ่มอาชีพ

1.2.5 สร้างความเข้มแข็ง ให้กลุ่มอาชีพดังกล่าว เพื่อให้มีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาตามข้อ 1.2.1 - 1.2.4

1.3 เร่งรัดการปฏิรูประบบการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงานรวมถึงอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อมโดย

1.3.1 จัดระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้คนเรียนรู้การศึกษา และอาชีพ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.3.2 จัดระบบรับรองประสบการณ์ของบุคคลและระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้

2. การปรับระบบบริหารและการจัดการ มีมาตรการดังนี้

2.1 เร่งรัดการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ โดย

2.1.1 จัดระบบบริหารการอาชีวศึกษา ในรูปคณะกรรมการร่วม ทั้งระดับ กระทรวงสถาบันการอาชีวศึกษา สถานศึกษาทั้งรัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และกลุ่มอาชีพเพื่อให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับทิศทางการบริหารจัดการการอาชีวศึกษา และทำงานในเชิงนโยบาย ในเชิงรุก

2.1.2 กำหนดศักยภาพและความเชี่ยวชาญของสถาบันการอาชีวศึกษา เพื่อให้เป็น กลไกกำกับทิศทางการให้บริการในสาขาวิชาที่สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนเป็นเลิศเท่านั้น ไม่ใช่การ ให้บริการการศึกษาแบบเต็มรูปทุกสาขา

2.1.3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ กับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง รัฐ เอกชน ผู้ประกอบการและกลุ่มอาชีพ ฯลฯ เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการเรียน การสอน และการติดตามประเมินผล

2.1.4 สร้างความเป็นอิสระแก่สถานศึกษา ในการพัฒนาระบบบริหารและการจัด หลักสูตรและการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับ ภารกิจ และบริบทที่เปลี่ยนไป

2.2 พัฒนาระบบความร่วมมือหลักการ คือ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทฤษฎีและ เชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับภาคเอกชนและผู้ประกอบการในการฝึกงานให้ นักศึกษา ระบบความร่วมมือดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่จะเอื้อให้จัดการศึกษาแนวใหม่ได้ตามความ ต้องการของตลาดแรงงาน ภาคเอกชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นขึ้นการกำหนดควิสัยทัศน์ เป้าหมาย ความต้องการ การพัฒนา หลักสูตร การฝึกงาน และการประเมินสมรรถนะของ ผู้ ฝึกรวมครบกระบวนการความร่วมมือ ซึ่งมีมาตรการที่สำคัญ คือ

2.2.1 ส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษาศึกษา เช่นระบบทวิภาคีหรือโรงเรียน อุปถัมภ์ในสถานประกอบการ ให้เพิ่มขึ้นทั้งงานปริมาณและคุณภาพ ด้วยมาตรการด้าน ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ประกอบการ และผู้เรียน ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของสหกิจศึกษา

2.2.2 เร่งรัดทำหลักเกณฑ์การจัดระบบทวิภาคีที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือ เพื่อให้การจัดระบบทวิภาคี และสหกิจศึกษามีคุณภาพมาตรฐานที่ใกล้เคียง

2.3 พัฒนาระบบ คุณภาพมาตรฐาน เพื่อให้การอาชีวศึกษาสามารถผลิตกำลังคนใน สายเทคนิคและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพ มาตรฐาน เพื่อประกันว่าผู้จบจะมีความรู้ และสมรรถนะที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ทั้งนี้จะต้องให้ ความสำคัญกับระบบการเรียนการสอน และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งมีมาตรการที่สำคัญ คือ

2.3.1 เร่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ และตัวบ่งชี้คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา การเรียนการสอนและมาตรฐานผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาชีพ

2.3.2 สนับสนุนทรัพยากรให้แก่สถาบันการอาชีวศึกษา ส่งเสริมการประกัน คุณภาพภายในเพื่อประกันให้ผลผลิตเป็นไปตามเป้าหมาย

3. การปรับระบบการเงินและทรัพยากร มีมาตรการ ดังนี้

3.1 ศึกษาวิจัยและพัฒนาระบบการเงินเพื่อการอาชีวศึกษาและฝึกรวมเพื่อ ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดสรรงบประมาณแบบด้านอุปทาน (Supply side) เป็นด้านอุปสงค์ (Demand side) เพื่อให้เกิดการระดม การจัดสรร และการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ

3.2 เร่งรัดการปฏิรูประบบบุคลากรการอาชีวศึกษา หลักการของระบบบริหารงานบุคคลต้องเป็นระบบที่สามารถคัดสรร ดำรงรักษาครูและผู้บริหารที่มีความสามารถให้อยู่ในระบบการบริหารงานบุคลากรการอาชีวศึกษา ในการดำเนินการต้องมีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูและผู้บริหาร รวมทั้งมีการวางระบบการบริหารงานบุคลากรการอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนให้ครูพัฒนาทักษะอาชีพในสถานประกอบการ รวมถึงให้มีการสร้างมาตรการจูงใจให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้มีประสบการณ์ในอาชีพมาเป็นครูอาชีวศึกษาด้วย โดยให้ค่าตอบแทนตามความสามารถ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการดังนี้

- 3.2.1 จัดทำมาตรฐานวิชาชีพครู และผู้บริหารอาชีวศึกษา
- 3.2.2 พัฒนาบุคลากรหลักของสถานประกอบการใน 5 กลุ่มอาชีพ ให้ได้ครบตามมาตรฐานที่กำหนด อย่างน้อยร้อยละ 50 ภายใน 2 ปี
- 3.2.3 จัดทำโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ
- 3.2.4 ส่งเสริมให้ครูวิชาชีพทุกคนเข้ารับการฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการอย่างน้อยปีละ 2 สัปดาห์
- 3.2.5 พัฒนาครู ให้มีขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และภาษาอังกฤษ เพื่อช่วยสร้างคุณภาพการอาชีวศึกษา และพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษา สถานศึกษา และครูรวมทั้งบุคลากรการอาชีวศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการประสานความร่วมมือกลุ่มอาชีพ และสมาคมวิชาชีพ อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
- 3.2.7 จัดทำโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาบุคลากรสำหรับธุรกิจขนาดย่อม (SMEs)

3.3 วิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการใช้สื่อ และเทคโนโลยีทางด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากระบบสื่อและเทคโนโลยีให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 8) ได้กำหนดหลักการที่สำคัญของการปฏิรูปการอาชีวศึกษา คือ จะต้องจัดอาชีวศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงานและสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยจะต้องมีการวางระบบเพื่อให้มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดฝึกอบรมให้กว้างขวาง มีการปรับปรุงคุณภาพการอาชีวศึกษา ซึ่งครอบคลุมด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการพัฒนาครูอาจารย์อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังได้เสนอความเห็นจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ในที่ประชุมต่างมีความเห็นตรงกันว่า การพัฒนาการอาชีวศึกษาของประเทศจำเป็นต้องมีการปฏิรูปทั้งระบบทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ความเชื่อมโยงของระบบการผลิตและการพัฒนากำลังคน การพัฒนาคุณภาพด้านการเรียนการสอน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการภาคธุรกิจเอกชน และการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันในพื้นที่ใกล้เคียง

จากหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการอาชีวศึกษา สรุปได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพที่มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณภาพ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน และตลาดแรงงาน โดยต้องผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมถึงมีการประเมินมาตรฐานวิชาชีพผู้เรียนอาชีวศึกษาทุกคนก่อนสำเร็จการศึกษา โดยจัดทำเป็นแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ทวิภาคี แปลว่า สองฝ่าย หมายถึง สถานศึกษาและสถานประกอบการ เยาวชนที่เข้าร่วมฝึกอาชีพในโครงการอาชีวศึกษาทวิภาคีนั้น จะมี 2 สถานภาพในบุคคลเดียวกัน คือ เป็นผู้เรียนในสถานศึกษา และในขณะเดียวกันก็เป็นพนักงานที่ฝึกอาชีพของสถานประกอบการด้วยการจัดการอาชีวศึกษาทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเรียนรายวิชาชีพพื้นฐานและฝึกปฏิบัติเบื้องต้นที่สถานศึกษา ส่วนรายวิชาชีพสาขางาน จะเรียนและฝึกปฏิบัติจริงที่สถานประกอบการ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ซึ่งพัฒนาการของการศึกษาระบบทวิภาคี มีดังนี้

การพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ได้เริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง แบ่งเป็น 4 ช่วงเวลา

ระยะที่ 1 โครงการ โรงเรียน – โรงงาน (Dual System) พ.ศ. 2527 – 2537 วัตถุประสงค์เพื่อฝึกช่างฝีมือที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ และประหยัดงบประมาณของรัฐบาล

พ.ศ. 2527 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดย บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ได้มอบโรงเรียนซีเมนต์ไทยอุบลรัตน์ ให้กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคท่าหลวงซีเมนต์ไทยอุบลรัตน์ เพื่อเป็นวิทยาลัยต้นแบบทดลองจัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน – โรงงาน โดยได้รับความเห็นชอบและความช่วยเหลือทางวิชาการ จากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

พ.ศ. 2532 กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ทดลองใช้หลักสูตรช่างชำนาญงาน สาขาช่างซ่อมบำรุงโรงงานอุตสาหกรรม ภายใต้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดระบบและรูปแบบการฝึกหัด จากองค์การ GTZ (Deutsche Gesellschaft fuer Teche Zusammenarbeit) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

พ.ศ. 2534 สถานศึกษาจัดการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน – โรงงาน เพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม และวิทยาลัยเทคนิคระยอง

ปีการศึกษา 2535 ได้เปลี่ยนชื่อการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน – โรงงาน เป็นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training : DVT) เมื่อสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรช่างชำนาญงาน สามารถทำงานให้กับสถานประกอบการได้ และส่วนมากจะได้เงินเดือนสูงกว่า ผู้สำเร็จ ปวช. แต่ถ้าจะศึกษาต่อ ระดับ ปวส. จะต้องเรียนเพิ่มให้ได้ครบตามโครงสร้างหลักสูตร ปวช. ขณะนั้น

ระยะที่ 2 โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational System) พ.ศ. 2538 – 2541 รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความช่วยเหลือ เน้นด้านการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจการพัฒนาครู อาจารย์ ครูฝึก ของสถานประกอบการและผู้เชี่ยวชาญ

พ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2538 และได้รับอนุมัติตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เป็นต้นไป ในหลักสูตรมีความหลากหลายวิธีการจัดการเรียนการสอนได้แก่ ระบบปกติ ระบบทวิภาคี ระบบสะสมหน่วยกิต / เทียบโอนและระบบทางไกล

สืบเนื่องจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 20 การอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความช่วยเหลือ เน้นด้านการประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546

การจัดการศึกษาในหลักสูตร ปวช. 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) และ ปวส. 2546 เป็นการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือกับสถานประกอบการกำหนดให้จัดการเรียนการสอนเน้น การปฏิบัติจริงสามารถนำรายวิชาชีพไปฝึกฝึกในสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียนเพื่อให้เกิดความรู้จริงจากการปฏิบัติงาน (On the job training) สถานศึกษาจัดแผนการเรียน โดยนักราย วิชาชีพหรือบูรณาการรายวิชาชีพพร้อมกับสถานประกอบการนำไปฝึกงานในสถานประกอบการ โดย การฝึกงานครั้งหลักสูตร (ในหลักสูตรไม่ใช่คำว่า ระบบทวิภาคีแต่เรียกว่า การฝึกงานครั้งหลักสูตร) ให้สถานศึกษานักรายวิชาในหมวดวิชาชีพไปฝึกฝึกในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่องมีระยะเวลา ฝึกงานอย่างน้อยครั้งหนึ่งของระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร

ระยะที่ 3 การศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2551 – ปัจจุบัน

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 8 การจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรบวิชาชีพให้จัดได้ 3 รูปแบบคือ

1. การศึกษาในระบบ
2. การศึกษานอกระบบ

3. การศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่าง สถานศึกษา หรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัด หลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงาน ของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนากำลังคนสามารถจัดการศึกษา ได้หลายรูปแบบรวมกัน ทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ ปัจจุบันการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาครอบคลุมความร่วมมือกับสถานประกอบการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น 5 Model ดังนี้

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการภายในประเทศ มี 4 Model Model A การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบ (ร้อยเปอร์เซ็นต์) ในพื้นที่ คือ มีสถานประกอบการในพื้นที่ตั้งสถานศึกษาผู้เรียนทุกคนทุกสาขาวิชาได้เข้าฝึกอาชีพในสถาน ประกอบการ

Model B การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบ (ร้อยเปอร์เซ็นต์) นอกพื้นที่ คือ ไม่มีสถานประกอบการในพื้นที่ตั้งสถานศึกษา ผู้เรียนทุกคนทุกสาขาวิชาได้เข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ โดยจะต้องมีการจัดที่พักใกล้กับสถานประกอบการที่ไปฝึกอาชีพให้แก่ผู้เรียน และมีครูควบคุมดูแล

Model C การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีบางสาขาวิชา

Model D การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้แก่พนักงานของสถานประกอบการ

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีต่างประเทศ มี 1 Model

Model E การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศ

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กรได้กำหนดนิยามและให้ความหมายการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ไว้ดังนี้

สมจิตต์ ศรีสมพันธุ์ (2561 : 7) ได้ให้ความหมายของ การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการที่ร่วมมือในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถและมีสมรรถนะตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและความต้องการของสถานประกอบการ

จงสถาพร ดาวเรือง (2560 : 14) ได้ให้ความหมายของ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง เป็นการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษา อาชีวศึกษา หรือสถาบัน กับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2557 : 40 – 50) ได้กล่าวถึงการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สรุปได้ดังนี้

การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการลักษณะผสมผสานระหว่างการจัดการเรียนวิชาชีพในสถานศึกษากับการฝึกอาชีพจริงในสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ ความสามารถและมีความชำนาญในงานอาชีพ ดังนี้

1. เกิดจากความร่วมมือสถานประกอบการกับสถานศึกษาตามความต้องการของสถานประกอบการ
2. สถานประกอบการเป็นผู้คัดเลือกนักเรียน นักศึกษา หรือร่วมมือกับสถานศึกษาหรือมอบหมายให้สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการแล้วแต่กรณี
3. ผู้เรียนต้องทำสัญญาการฝึกอาชีพกับสถานประกอบการ
4. สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันจัดทำแผนการเรียน และแผนการฝึกอบรม

5. สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ พื้นฐานวิชาชีพ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เบื้องต้น สถานประกอบการเป็นผู้ดำเนินการฝึกอาชีพ

6. รูปแบบการจัดแผนการเรียนจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ

7. ในระหว่างการฝึกอาชีพผู้เรียนจะต้องบันทึกรายงานการปฏิบัติงานในสมุดคู่มือต่อครูฝึก และครูนิเทศก์ เพื่อการพิจารณาผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการเรียนและการฝึก

8. เมื่อผู้เรียน ฝึกอาชีพครบตามแผนการที่กำหนด ผู้เรียนจะต้องสอบผ่านมาตรฐานฝีมือ โดยคณะกรรมการร่วมระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดและดำเนินการสอบมาตรฐานฝีมือเพื่อเป็นหลักประกัน ในการฝึกอาชีพ

ฉัฐวุฒิ ประทุมชาติ (2556 : 148 – 149) ได้สรุปความหมายของ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง รูปแบบการจัดอาชีวศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านกิจนิสัยในการทำงานที่ดี เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต ด้วยการสอนทฤษฎีและพื้นฐานภาคปฏิบัติ บางส่วนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา และฝึกปฏิบัติตามสถานการณ์จริงในสถานประกอบการ เพื่อให้เกิดความชำนาญ การแก้ปัญหาในงาน การสร้างงานและพัฒนางานได้ด้วยตนเอง

สิริชัย นัยกองศิริ (2554 : 14) ได้ให้ความหมายของ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง การจัดอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการกำหนดให้มีการเรียนภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติพื้นฐานบางส่วนที่สถานศึกษาและฝึกอาชีพในสถานประกอบการปฏิบัติเบื้องต้น และจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่กำหนดในหลักสูตรหรือมาตรฐานวิชาชีพ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ระบุว่า การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอนการวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2551 : 3)

ระบบทวิภาคีตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็น 1 ใน 3 รูปแบบในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาที่สถานศึกษาและสถาบันการอาชีวศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษานั้น เป็นคำที่มาจากรากศัพท์เดิมในภาษาเยอรมันคือ "Duales Ausbildungssystem" หรือ Dual System ซึ่งหมายถึงระบบ โรงเรียน – โรงงาน โดยระบบดังกล่าวเป็นระบบ

การฝึกอาชีพระบบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งใช้สำหรับพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญในการปฏิบัติงานเพื่อเข้าสู่อาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาอุตสาหกรรม ซึ่งมีความต้องการช่างชำนาญงานที่มีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ และมีทักษะในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือของสถานประกอบการและสถานศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษา

สกีลเบค (Skilbeck, 1994 : 15) ได้กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือการเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการและสถานศึกษา ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมโครงการที่เท่าเทียมกันมีการแบ่งอำนาจและความรับผิดชอบในการจัดการ การสนับสนุน ส่งเสริมของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญ เท่าเทียมกัน

จากความหมายที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึงการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพที่เกิดจากบันทึกข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษา หรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอาชีพ การวัดและการประเมินผล การนิเทศติดตาม โดยผู้เรียนใช้เวลาเรียนส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ

ความสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กรได้กำหนดนิยามและให้ความสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ไว้ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 34 – 38) อธิบายถึงความสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ไว้ว่า เป็นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาใหม่เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างสมรรถนะของคนในการประกอบอาชีพ โดยมีหลักการที่สำคัญ คือต้องผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และมีความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้ทันที ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ที่จบจากระบบการศึกษาแล้วยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้ในทันที แต่ต้องไปอบรมหรือฝึกปฏิบัติงานจริงเพื่อการพัฒนาความรู้ให้เท่าทันกับเทคโนโลยีที่ก้าวไกล เพื่อลดความสูญเสียดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงได้กำหนดแนวทางเป็นหลักการที่จะพัฒนาการอาชีวศึกษาว่าจะต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกงาน และทำงานจริงในสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ขอให้สถานศึกษาการอาชีวศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชนจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาคี

การศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่าง สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน กับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐเพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนากำลังคน สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถจัดการศึกษาตามวรรคหนึ่งในหลายรูปแบบรวมกันก็ได้ ทั้งนี้ สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา. 2551 : 3 – 4)

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2550 : 5) จากนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศโดยมุ่งไปที่กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ประเทศมีศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขัน โดยกำหนดกลยุทธ์ที่สำคัญคือ การผลิตและการพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพและมีสมรรถนะสูงเพื่อเป็นกลไกสำคัญ การจัดการอาชีวศึกษาจึงต้องจัดให้มีกระบวนการสร้างเทคโนโลยีอย่างครบวงจร ผู้กระบวนการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการ การผลิตกำลังคนเน้นการมีสมรรถนะตรงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมนั้น ๆ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงานมุ่งมั่นสูง ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้เกิดความเข้มแข็งในทุกสาขาวิชาชีพเพื่อสร้างคุณภาพในการผลิตกำลังคนให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ (Competency Based Curriculum) ที่สถานประกอบการต้องการ ด้านความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษากับสถานประกอบการซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียนที่มุ่งเน้นสมรรถนะและประสบการณ์ตรง จึงกำหนดรูปแบบการจัดการและพื้นฐานวิชาชีพในสถานศึกษา ส่วนการฝึกปฏิบัติงานอาชีพเข้าไปเรียนรู้ และปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาและ มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาเพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้จัก

ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เพราะการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคีนั้น สถานศึกษาได้มีการดำเนินการจัดการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการด้วยวิธีต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การฝึกงาน หรือ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพควบคู่กับเรื่องการจัดหลักสูตร การจัดเรียนการสอน การวางแผนการฝึกอาชีพ การวัดและการประเมินผล ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิตและภาคบริการ ให้ผลิตกำลังคนที่ทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ หรือเป็นผู้ประกอบการเอง และสนองความต้องการ ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีความสำคัญในการผลิตและพัฒนา กำลังคนด้านวิชาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากระบบทวิภาคี จะมีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ ในด้านการปฏิบัติงาน สูงกว่าผู้เรียน ในระบบปกติ เนื่องจาก ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ และรัฐวิสาหกิจ สามารถก้าวทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถทำงานหรือประกอบอาชีพอิสระได้ทันที

ขอบข่ายของการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

นักวิชาการหลายท่านและองค์กรต่าง ๆ หลายองค์กร ได้กำหนดนิยามและให้ความหมาย ขอบข่ายของการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วยสถานศึกษา หรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และมีขอบข่าย ดังนี้

1. ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
 2. จัดการเรียนในสาขาวิชาตรงความต้องการสถานประกอบการ
 3. ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ
 4. ทำสัญญาการฝึกอาชีพระหว่างผู้เรียนกับสถานประกอบการ
 5. ทำแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ และแผนการนิเทศร่วมกับสถานประกอบการ
- ตลอดหลักสูตร
6. จัดให้มีการปฐมนิเทศก่อนการฝึกอาชีพ และปัจฉิมนิเทศหลังเสร็จสิ้นการฝึกอาชีพ

7. เตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนการฝึกอาชีพ
8. จัดให้มีกรณีศึกษาการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ
9. มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการฝึกอาชีพพร้อมกับสถานประกอบการ
10. ประชาสัมพันธ์การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับสถานประกอบการ ผู้เรียน และผู้ปกครองทราบ

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ว่ามีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. การสำรวจความพร้อมและความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ ที่ร่วมจัดการศึกษาระบบทวิภาคี
2. การลงนามข้อตกลงความร่วมมือ MOU (Memorandum of Understanding) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา / สถาบัน / สถานศึกษากับสถานประกอบการ
3. การจัดแผนการเรียนตามหลักสูตร จัดทำรายละเอียดของรายวิชาและแผนการฝึกอาชีพ
4. การประชาสัมพันธ์ แนะนำผู้เรียน
5. การคัดเลือกผู้เข้าเรียน
6. การทำสัญญาการฝึกอาชีพระหว่างสถานประกอบการกับผู้เรียน
7. การปฐมนิเทศผู้เรียนก่อนการฝึกอาชีพ
8. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ
9. การนิเทศการเรียนและการฝึกอาชีพ
10. การวัดผลและประเมินผลรายวิชา และการประเมินผลการฝึกอาชีพ
11. การปัจฉิมนิเทศการฝึกอาชีพ
12. การสำเร็จการศึกษา การจัดทำเอกสารการศึกษาและใบรับรองการฝึกอาชีพ
13. การติดตามประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษา
14. การสรุปผลการดำเนินงานและรายงานประจำปี

สหชาติ สุกเรื่อง (2562 : 6) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหารกับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหารกับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

11. งบประมาณและทรัพยากรการผลิต
12. แรงจูงใจ
13. ภาวะผู้นำ
14. เป้าหมายในการจัดการศึกษา
15. ข้อตกลงร่วมกัน
16. ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐศาสตร์และการศึกษา
17. การมุ่งสู่ความเป็นเลิศ
18. การสื่อสารที่ดี
19. บุคลากร
20. การบูรณาการการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษากับการศึกษาอื่น ๆ
21. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา
22. ความสอดคล้องกับ โลกของงาน

ณัฐวิทย์ มุงเมือง (2560 : 7 - 8) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี รวมถึงแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การติดตามและประเมินผลการตัดสินใจพัฒนาและแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การค้นหาปัญหาและการวางแผนการพัฒนา มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตามองค์ประกอบ 4 ด้าน พบว่า ปัจจัยที่พยากรณ์ความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน เป็นอันดับแรกคือ ด้านบุคลากร รองลงมาคือ การจัดการเรียนการสอน การบริหารและหลักสูตร ส่วนแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพ ประกอบด้วยการค้นหาปัญหา การวางแผนการพัฒนา การตัดสินใจพัฒนาและแก้ปัญหา การทำงานร่วมกันและการติดตาม และประเมินผล

เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560 : 9 - 10) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลในการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จ

ในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านผู้บริหารและปัจจัยด้านครูผู้สอนตามลำดับ

อุดมศักดิ์ มีสุข (2560 : 3) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลางเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมประกอบด้วยปัจจัยการจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตร การประชาสัมพันธ์และการประสานงาน การนิเทศการศึกษา และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรม โดยปัจจัยที่มีผลสูงสุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือการวัดและประเมินผลทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์และการประสานงานและการจัดทำหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประภาพรณ ปรีวารณ (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประกอบด้วย

1. การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 1.1 สถานศึกษา สถานประกอบการร่วมจัดการทวิภาคี โดยจัดทำข้อตกลง (MOU) ในการพัฒนาร่วมกัน

1.2 สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมวิเคราะห์สภาพการณ์ (SWOT) เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่าง ๆ ในการจัดการระบบทวิภาคี เพื่อหาแนวทางพัฒนา

1.3 จัดการประชุม สัมมนา บุคลากร ทั้งของสถานศึกษา สถานประกอบการ ผู้ปกครองชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Stakeholders) ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการระบบทวิภาคี และหน้าที่รับผิดชอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่มบุคคล ในการพัฒนาให้มากขึ้น

1.4 สถานศึกษา สถานประกอบการร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน ในสาขาวิชาชีพที่สามารถจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม ได้ตามศักยภาพและบริบทของตน

1.5 สถานศึกษา สถานประกอบการ มีการทดสอบสมรรถนะผู้เรียนก่อนเข้าฝึกอบรม ในสถานประกอบการ เพิ่มประสิทธิภาพระบบทดสอบมาตรฐานวิชาชีพและเทียบโอนประสบการณ์

1.6 สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพ และพัฒนาระบบประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่องเปิดโอกาสให้สถานประกอบการร่วมประเมินคุณภาพภายใน

1.7 สถานศึกษา สถานประกอบการร่วมกำหนดสมรรถนะผู้เรียน และเกณฑ์มาตรฐานตามสาขาวิชาชีพ

1.8 สถานศึกษามีกระบวนการนิเทศ ติดตามผลการฝึกอบรม และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยผู้บริหารให้ความสำคัญในการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการนิเทศก์ ร่วมกับครูฝึก ในสถานประกอบการ จัดทำคู่มือการฝึกอบรม คู่มือการนิเทศอย่างเป็นระบบ

2. ความร่วมมือ

2.1 รัฐบาลให้ความสำคัญการจัดการทวิภาคีเป็นนโยบายแห่งชาติ ที่ต้องเร่งรัดดำเนินการ

2.2 รัฐบาลควรมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วย การจัดทวิภาคีร่วมกันของสถานศึกษาและสถานประกอบการ เช่น กฎหมายลดหย่อนภาษีให้สถานประกอบการที่ร่วมจัดการทวิภาคีสถานศึกษาขนาดใหญ่ต้องจัดการระบบทวิภาคีให้ได้ครบทุกแห่ง กฎหมายรองรับผู้ผ่านการฝึกอบรมทวิภาคีเข้าทำงานในสถานประกอบการตามสาขาอาชีพ

2.3 รัฐบาลมีข้อตกลงกับภาคอุตสาหกรรม สภาหอการค้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ วิทยากร รวมทั้งงบประมาณในการจัดการทวิภาคี

2.4 สถานศึกษา สถานประกอบการ ร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น ในการใช้ทรัพยากร สื่อในการเรียน การฝึกอบรมอาชีพ และสถานที่ในการฝึกอบรม

2.5 สถานศึกษา สถานประกอบการ ร่วมจัดการปฐมนิเทศ ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง เข้าใจถึงระบบการจัดการ เรียนการสอนการฝึกอบรม และผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากระบบทวิภาคี

2.6 สถานศึกษา สถานประกอบการ จัดสวัสดิการให้ครู และผู้ฝึกอบรมอย่างเพียงพอ

2.7 สถานศึกษา สถานประกอบการ ร่วมจัดการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาพัฒนาระบบทวิภาคี อย่างต่อเนื่อง

2.8 สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมประชาสัมพันธ์ ให้เกียรติและยกย่องสถานประกอบการที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการระบบทวิภาคี ให้เป็นแบบอย่างที่ดี

2.9 สถานศึกษา สถานประกอบการ ขยายเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการ ทวิภาคีร่วมกัน

3. การจัดการเรียนการสอน

3.1 สถานศึกษา สถานประกอบการร่วมกันจัดทำและพัฒนาหลักสูตร วางแผนการจัด กิจกรรมเรียนการสอน ทุกสาขาวิชาชีพ ให้สอดคล้องความต้องการของสถานประกอบการ และพัฒนาหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในระดับสากล

3.2 มีหลักสูตรเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทสังคม ชุมชน รวมทั้งหลักสูตร ที่สนองตอบศักยภาพผู้เรียน เช่น การศึกษาทางไกล ระบบ Social Network

3.3 การเรียนรู้และการฝึกอบรม เน้นสมรรถนะและศักยภาพผู้เรียน (Child Centered) เรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษา ฝึกปฏิบัติประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ

3.4 สถานศึกษา สถานประกอบการร่วมจัดการฝึกอบรมครูผู้สอนและครูผู้ฝึก โดยส่งครูผู้สอนฝึกอบรมประสบการณ์ในสถานประกอบการ ครูผู้ฝึกในสถานศึกษา ให้เรียนรู้และ เข้าใจระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง

3.5 สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมด้านเงินทุนให้ครูผู้สอนมีงานวิจัยและ ผลิตดาราเรียน สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม โครงการ และสิ่งประดิษฐ์ อย่างต่อเนื่อง

3.6 จัดให้มีหน่วยงานเฉพาะทวิภาคี เพื่อให้การสนับสนุนด้านความรู้ วิทยากร การ ใช้อีโอ ฯลฯ อาทิ ศูนย์ทวิภาคีระดับจังหวัด

3.7 สถานศึกษา ร่วมกับชุมชน ท้องถิ่นจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ ตามสถานการณ์ของสังคม เพื่อส่งเสริมผู้เรียนทั้งการฝึกทักษะ และด้านคุณธรรม จริยธรรม มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพตน

3.8 สถานศึกษา สถานประกอบการ ร่วมกำหนดเกณฑ์การวัดผล ประเมินผล ทั้งผู้เรียนและสถานศึกษา

3.9 สถานศึกษา สถานประกอบการ ร่วมวัดผล ประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษาโดยเน้น การประเมินประสบการณ์จริง และออกไปรับรอง ประกาศนียบัตรให้ผู้สำเร็จการศึกษาร่วมกัน

4. คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา

4.1 สถานศึกษาจัดกิจกรรมร่วมกับสถานประกอบการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อ สร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพของตน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ตรงความต้องการของสถาน ประกอบการ

4.2 สถานศึกษาและสถานประกอบการ วางแผนพัฒนาสมรรถนะทั่วไปและ สมรรถนะหลักเพิ่มศักยภาพผู้เรียน ส่งเสริมด้านเทคโนโลยี ผลิตรายการทางอาชีพ ส่งเสริม การสื่อสาร การใช้ภาษาต่างประเทศ ภาษาเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ด้านสมรรถนะวิชาชีพ เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ ทักษะการสื่อสารทางภาคีเครือข่าย และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Social Network) เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ให้ทันต่อ เทคโนโลยี

ยุทธศาสตร์ ศิริปริดี (2559 : 1 - 2) กล่าวว่า ขอบข่ายและข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนา ประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

1. ด้านการวางแผน สถานศึกษาควรมีการสำรวจความต้องการรับนักเรียนเข้าฝีกอาชีพ จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการคัดกรองนักเรียนก่อนออกฝีกอาชีพ
2. ด้านการประสานงานสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมประสานงานระหว่างสถาน ประกอบการกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการฝีกอาชีพและการติดต่อประสานงาน ด้านต่าง ๆ
3. งานบุคลากร สถานศึกษาควรมีการจัดครูและครูฝีกที่มีความรู้ความสามารถใน สาขาวิชาที่ร่วมจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
4. ด้านหลักสูตร สถานศึกษาควรมีการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการนำ หลักสูตร ไปใช้
5. งานการนิเทศการศึกษา สถานศึกษาควรมีการประสานงานระหว่างสถานศึกษา
6. ด้านการวัดผลและประเมินผล สถานศึกษาควรมีกระบวนการวัดและประเมินผลให้ เหมาะสมสอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติ เพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลต่อไป
7. ด้านการติดตามผลสถานศึกษาควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่าง การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัด อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในครั้งต่อไป

8. ด้านการทดสอบมาตรฐานฝีมือสถานศึกษาควรมีการทดสอบมาตรฐานฝีมือนักเรียนที่ผ่านการฝึกระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อเป็นตัวชี้วัดให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบถึงประสิทธิผลของการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา

จินตนา รามชมรัตน์ (2558 : 156) กล่าวว่า ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่ามีจำนวน 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ด้านการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ด้านการจัดหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพและความต้องการของตลาดแรงงาน และด้านการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้การจัดการอาชีวศึกษาต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งทฤษฎีและเชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับภาคเอกชน และสถานประกอบการ ในการฝึกวิชาชีพให้นักศึกษา ระบบความร่วมมือดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะเอื้อให้จัดการศึกษาแนวใหม่ได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคเอกชน และสถานประกอบการ จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น ขึ้นการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ความต้องการ การพัฒนาหลักสูตร และการฝึกงาน

ธานินทร์ ศรีชมพู่ (2557 : 1 - 2) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ คณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีหน้าี่ของคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 7 หน้าี่ ขอบข่ายงานการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 8 การกิจกรรมการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติ การควบคุมตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนา สมรรถนะทาง

วิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3 สมรรถนะและปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและการประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ศูนย์นเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึงขอบข่ายหน้าที่ของสถานศึกษาในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการให้ความรู้ทางด้านทฤษฎีและจะเป็นผู้สอนในวิชาทั่วไปและวิชาชีพเฉพาะซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในระบบทวิภาคี เพื่อจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่นักเรียนจะออกไปเรียนที่สถานประกอบการ ได้เข้าใจลักษณะงานและบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีคนหนึ่งของประเทศ ดังนั้น สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. การรับนักเรียน
 - 1.1 คัดเลือกสถานประกอบการ เพื่อเข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 1.2 ร่วมกับสถานประกอบการกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียน
 - 1.3 ประสานงานให้กับสถานประกอบการ เพื่อดำเนินการรับสมัครสอบคัดเลือกนักเรียนให้เป็นที่ไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ
 - 1.4 ขึ้นทะเบียนนักเรียนที่ทำสัญญาการฝึกอาชีพกับสถานประกอบการแล้วเป็นนักเรียนของสถานศึกษา
2. การจัดบุคลากรเพื่อรับผิดชอบในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
 - 2.1 หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 2.2 เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
 - 2.3 อาจารย์ที่ปรึกษา
 - 2.4 ครูนิเทศก์
 - 2.5 พนักงานธุรการ
3. การจัดแผนการเรียน สถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการร่วมจัดทำหลักสูตรและแผนการเรียน ตามความต้องการของสถานประกอบการ
 - 3.1 งานหลักสูตรและการสอน จัดทำแผนการเรียนในสถานศึกษา
 - 3.2 ครูฝึกประจำสถานประกอบการ ร่วมกับครูนิเทศก์แต่ละสาขาวิชา รวมทั้งงานหลักสูตรและการสอนจัดทำแผนการเรียน และเขียนคำอธิบายรายวิชาที่จะฝึกในสถานประกอบการ

3.3 งานหลักสูตรและการสอน จะต้องควบคุมดูแลและการจัดการเรียนการสอนให้จำนวนหน่วยกิตครบถ้วนตามโครงสร้างหลักสูตร

4. การสอนนักเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

4.1 สถานศึกษาสอนวิชาพื้นฐาน วิชาชีพพื้นฐาน วิชาเลือกเสรี สัปดาห์ละ 1 - 2 วัน ตลอดหลักสูตร

4.2 สถานประกอบการสอนวิชาชีพเฉพาะ วิชาชีพเลือก กิจกรรมและโครงการหรือโครงการวิชาชีพสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน ตลอดหลักสูตร

4.3 รายวิชาใดหากสถานประกอบการไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามหลักสูตรให้สถานศึกษาจัดสอนเพิ่มเติมให้จนครบหลักสูตร

5. ความร่วมมือกับสถานประกอบการในรูปของคณะกรรมการ

5.1 คณะกรรมการการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้ควบคุมการฝึก ครูฝึก ครูนิเทศก์ และบุคลากรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่บริหารจัดการจัดการเรียนการสอน ทั้งในสถานประกอบการ และสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

5.2 คณะกรรมการประเมินผล ประกอบด้วยคณะกรรมการร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 7 คน โดยผู้แทนจากสถานประกอบการทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนจากสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการสอบมาตรฐานฝีมือและกรรมการสอบมาตรฐานฝีมือเฉพาะสาขาไม่น้อยกว่าสาขาละ 3 คน

6. การติดตามและการประเมินผล

6.1 จัดครูนิเทศก์ไปนิเทศการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

6.2 ประสานงานและให้ความรู้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรายวิชาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการแก่ครูฝึก

6.3 ติดตามผลการเรียนทุกภาคเรียน

6.4 ประสานงานเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการการประเมินผล

6.5 ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา ทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ

6.6 ต้องผ่านการประเมินผลการเรียนจบหลักสูตร การสอนมาตรฐานฝีมือ

6.7 ส่งแบบสำรวจข้อมูลไปยังผู้สำเร็จการศึกษา

6.8 ติดตามผู้สำเร็จจากการศึกษาจากสถานประกอบการ

สกิลเบค (Skilbeck, 1994 : 15) ได้กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ การเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการและสถานศึกษา ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ร่วมโครงการที่เท่าเทียมกัน มีการแบ่งอำนาจและความรับผิดชอบในการจัดการ การสนับสนุน ส่งเสริมของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

มันน์ (Mann, 1989 : 8 - 9) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสรุปได้ดังนี้

1. ประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ กับสถานศึกษา
2. เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการประสานงานการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
3. เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการประเมินผล
4. เสนอความช่วยเหลือต่าง ๆ ให้กับสถานศึกษา
5. ให้การฝึกอาชีพ โดยการรวมนักเรียนระบบทวิภาคีเข้าไปสู่ระบบการทำงานด้วยการสอนและหากจำเป็นอาจมีการจัดสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการ
6. จัดหมุนเวียนนักเรียนระบบทวิภาคี เพื่อฝึกอาชีพในหน้าที่และในหน่วยงานต่าง ๆ
7. จัดทำแผนการฝึกอาชีพร่วมกับสถานศึกษา

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ ขอบข่ายการปฏิบัติงาน ปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางและกรอบการดำเนินงาน

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นตัวแปรการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ร.ก.	ตัวแปร	นักวิชาการ										รวม ความถี่ (12)		
		ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541)	จินตนา รามชมรัตน์ (2558)	ประภาพรณ ปรีวารณ (2559)	อุพชาติ ศิริปิติ (2559)	จงสถาพร ดาวเรือง (2560)	เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560)	อุดมศักดิ์ มีสุข (2560)	นิรุตต์ บุตรแสนดี (2561)	สำนักมาตรฐานอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562)	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563)		มันน์ (1989)	สกลเบค (1994)
1	การจัดหลักสูตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			10
2	การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		10
3	การนิเทศ	✓		✓	✓			✓		✓	✓			6
4	การวัดและประเมินผล	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		9
5	การทำความร่วมมือ	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓		8
6	การวางแผน			✓	✓					✓		✓		4
7	การประสานงาน	✓			✓	✓			✓			✓		5
8	การบริหารงานบุคคล	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			7
9	การบริหารงานวิชาการ								✓					1
10	ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้			✓		✓							✓	3
11	การประชาสัมพันธ์			✓					✓		✓	✓	✓	5
12	การกำกับติดตาม	✓		✓	✓					✓	✓			5
13	การทำแผนการเรียน และแผนการฝึก	✓								✓	✓	✓		4
14	การรับนักเรียน	✓			✓		✓			✓				4
15	การทำสัญญาฝึกอาชีพ									✓	✓			2
16	สถานประกอบการ		✓	✓			✓					✓		4

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จากทัศนะนักวิชาการ พบว่ามี 16 ตัวแปร เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวแปรสรุปได้ว่า มีตัวแปร 6 ด้าน ที่มีความถี่สูงจำนวน 6 - 10 ความถี่ คือ 1) การจัดหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ 3) การทำความร่วมมือ 4) การบริหารงานบุคคล 5) การนิเทศ และ 6) การวัดและการประเมินผล มาเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดหลักสูตร

การจัดหลักสูตรเป็นหัวใจหลัก ของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ดังมีนักวิชาการหลายท่านให้ทัศนะ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วยสถานศึกษา หรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และมีการจัดทำหลักสูตร แผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ และแผนการนิเทศร่วมกับสถานประกอบการตลอดหลักสูตร

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) กล่าวถึง การจัดการหลักสูตร ของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีการดำเนินงานที่สำคัญ ตั้งแต่การจัดแผนการเรียนตาม โครงสร้างหลักสูตร จัดทำรายละเอียดของรายวิชา และแผนการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

นิรุทธ์ บุตรแสนลี (2561 : 240 - 246) กล่าวว่า การจัดการหลักสูตรเป็นองค์ประกอบหลัก ของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยความร่วมมือ ระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา ซึ่งการจัดหลักสูตรดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ตลาดแรงงาน และสถานประกอบการ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะวิชาชีพ สำหรับการประกอบอาชีพ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง มีการจัดอบรมความรู้ใน หลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแก่สถานประกอบการ มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการเรียนการสอน ในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อให้ผู้ที่สนใจ และปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมทำให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดของตนเองใน ด้านวิชาการและวิชาชีพ

จงสถาพร ดาวเรือง (2560 : 90 - 91) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีบริบท ของการศึกษาและมีจุดเน้นหลายประการที่แตกต่างจากการศึกษาทั่วไป อาจมีองค์ประกอบในการ จัดการศึกษาเพื่อค้นหาลักษณะประกอบที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง พบว่าการ

จัดหลักสูตรต้องมีความสอดคล้อง กับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในด้านต่าง ๆ

เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560 : 9 - 10) กล่าวว่า ปัจจัยด้านการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

อุดมศักดิ์ มีสุข (2560 : 3) กล่าวว่า ปัจจัยด้านการจัดทำหลักสูตร เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการจัดการเรียนการสอน

ประภาพรรณ ปวีรวรรณ (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องร่วมกันจัดทำและพัฒนาหลักสูตร วางแผนการจัดกิจกรรมเรียนการสอนทุกสาขาวิชาชีพให้สอดคล้องความต้องการของสถานประกอบการ และพัฒนาหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในระดับสากล มีหลักสูตรเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทสังคม ชุมชน รวมทั้งหลักสูตรที่สนองตอบศักยภาพผู้เรียน เช่น การศึกษาทางไกล ระบบ Social Network

ยุพชาติ ศิริปริดี (2559 : 1 - 2) กล่าวถึง ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ด้านการจัดหลักสูตรคือปัจจัยที่ต้องพิจารณาและพัฒนาพร้อมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ว่าควรมีการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

จินตนา รวมชมรัตน์ (2558 : 156) กล่าวถึง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานั้น การจัดหลักสูตร เป็นกลไกสำคัญที่จะเอื้อให้จัดการศึกษาแนวใหม่ได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคเอกชน และสถานประกอบการ โดยการจัดหลักสูตรจะต้องจัดตามมาตรฐานวิชาชีพ และความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้การจัดหลักสูตรเริ่มตั้งแต่ขั้นการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ความต้องการ การพัฒนาหลักสูตร และการฝึกอาชีพ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งทฤษฎีและเชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ

ศุภยัณเฑศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง การจัดหลักสูตรของสถานศึกษาในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ว่าสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการให้ความรู้ทางด้านทฤษฎีและจะเป็นผู้ที่สอนในวิชาทั่วไปและวิชาชีพเฉพาะ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในระบบทวิภาคี เพื่อจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่นักเรียนจะออกไปเรียนที่สถานประกอบการ

ได้เข้าใจลักษณะงานและบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีคนหนึ่งของประเทศ ดังนั้นสถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องมีการร่วมจัดทำหลักสูตร แผนการเรียน และเขียนคำอธิบายรายวิชา พร้อมทั้งสมรรถนะที่จะฝึกในสถานประกอบการ

สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตร หมายถึง การกำหนดขอบข่ายตามโครงสร้างของหลักสูตร โดยการจัดทำหลักสูตรให้สถานศึกษาและสถานประกอบการ ที่ดำเนินการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จะต้องมีการจัดทำหลักสูตรร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นการวางแผน การจัดการเรียนการสอน การเขียนจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา และรายละเอียดอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และความต้องการของสถานประกอบการ

2. ด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วยสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ กล่าวคือ สถานศึกษาและสถานประกอบการ ต้องมีการจัดการเรียนการสอนตามแผนการเรียนและการฝึกอาชีพตามแผนการฝึก โดยสถานศึกษาจัดแผนการเรียนนำรายวิชาชีพหรือบูรณาการรายวิชาชีพร่วมกับสถานประกอบการนำไปฝึกในสถานประกอบการ

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพที่เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับสมรรถนะวิชาชีพสาขาวิชาที่เรียน

นิรุทธ์ บุตรแสนลี (2561 : 240 - 246) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพเป็นองค์ประกอบหลักของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา ซึ่งการฝึกอาชีพดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะวิชาชีพ สำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต

จงสถาพร ดาวเรือง (2560 : 90 - 91) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีบริบทของการศึกษาและมีจุดเน้นหลายประการที่แตกต่างจากการศึกษาทั่วไป มีองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง พบว่าวิธีการจัดการศึกษาและฝึกอบรม ควรจัดการเรียนการสอนที่สู่ความเป็นเลิศในสาขาที่มีความต้องการกำลังคนในแต่ละพื้นที่ การจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ ส่วนการฝึกอาชีพใน

สถานประกอบการไม่น้อยกว่าเวลาครึ่งหนึ่งของหลักสูตร และการใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ในการเรียนรู้แต่ละสมรรถนะ เมื่อเรียนรู้ครบทุกสมรรถนะแล้วสามารถนำไปเทียบโอนเป็นผลการเรียนได้

เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560 : 13) กล่าวถึง ข้อเสนอแนะจากการวิจัยปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผู้บริหารและสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมจากชุมชน สถานประกอบการที่รับผู้เรียนไปฝึกงาน

อุดมศักดิ์ มีสุข (2560 : 3) กล่าวว่า ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในการจัดการเรียนการสอน

ประภาพรธรรม ปวีรธรรม (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น ด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ ต้องเน้นสมรรถนะและศักยภาพผู้เรียน (Child Centered) เรียนภาคทฤษฎีในสถานศึกษา ฝึกปฏิบัติประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ

จินตนา รวบรวมรัตน์ (2558 : 156) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานั้น ด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งทฤษฎีและเชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ จึงจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องร่วมมือกับภาคเอกชน และสถานประกอบการในการฝึกวิชาชีพให้นักศึกษา

ศุภย์นันทะอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพของนักเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีว่า สถานศึกษาสอนวิชาพื้นฐาน วิชาชีพพื้นฐาน วิชาเลือกเสรี สัปดาห์ละ 1 - 2 วัน ตลอดหลักสูตร สถานประกอบการสอนวิชาชีพเฉพาะ วิชาชีพเลือก กิจกรรมและ โครงการ วิชาชีพสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน ตลอดหลักสูตร รายวิชาใดหากสถานประกอบการไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามหลักสูตร ให้สถานศึกษาจัดสอนเพิ่มเติมจนครบหลักสูตร

มันน์ (Mann. 1989 : 8 - 9) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาส่งนักเรียนในระบบทวิภาคีเข้าไปสู่ระบบการทำงานด้วยการสอนและหากจำเป็นอาจจะมีการจัดสัมมนา และการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีการจัดหมุนเวียนนักเรียนระบบทวิภาคี เพื่อฝึกอาชีพในหน้าที่และในหน่วยงานต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ซึ่งสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการจัดทำแผนการเรียนและแผนการฝึกอาชีพพร้อมกัน โดยสถานศึกษามุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐาน วิชาชีพพื้นฐาน และวิชาเลือกเสรี สถานประกอบการมุ่งเน้นการฝึกอาชีพภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ สมรรถนะ เจตคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และความต้องการของตลาดแรงงาน

3. ด้านการทำความร่วมมือ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วยสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้แก่ ด้านการทํานันทิกข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อร่วมจัดทำแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ แผนการนิเทศ และการประเมินผลการฝึกอาชีพ ตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) กล่าวถึง การทำความร่วมมือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาและสถานประกอบการ ต้องมีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือ MOU (Memorandum of Understanding) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา / สถาบัน / สถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้เพื่อร่วมกันจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพที่เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับสมรรถนะวิชาชีพสาขาวิชาที่เรียนทุกชั้นตอน

นิรุตต์ บุตรแสนลี (2561 : 240 - 246) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของสถานศึกษานั้น กระบวนการด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า จะให้ความสำคัญกับการทำความร่วมมือก่อนการฝึกอาชีพ ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ มีข้อตกลงความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างชัดเจน ในการคัดเลือกสถานประกอบการ คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ โดยคณะกรรมการการฝึกอาชีพประกอบด้วย ผู้คุมการฝึกอาชีพ ครูฝึก ครูนิเทศก์ และบุคลากรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีการกำหนดระยะเวลาในการฝึกอาชีพอย่างชัดเจนและการประสานงานจากประวัติผู้เรียนที่ฝึกอาชีพ เพื่อแจ้งชื่อครูผู้ควบคุมในการติดตามผู้เรียนและแจ้งเรื่องการฝึกอาชีพให้ผู้ปกครองผู้เรียนทราบ

จงสภาพร ดาวเรือง (2560 : 135) กล่าวว่า การทำความร่วมมือ เป็นกระบวนการในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อขยายขอบเขตของความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการสร้างความเข้าใจและสร้างความร่วมมือที่ต่อเนื่องนั้น ควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีเป้าหมายร่วมกัน ในการจัดการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแกนนำของการสร้างความร่วมมือ

ประภาพรรณ ปวีวรรณ (2559 : 9 - 11) กล่าวถึง การทำความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ด้านการทำความร่วมมือ นั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญว่าเป็นนโยบายแห่งชาติ ที่ต้องเร่งรัดดำเนินการ ควรมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วย การจัดทวิภาคีร่วมกันของสถานศึกษา และสถานประกอบการ เช่น กฎหมายลดหย่อนภาษีให้สถานประกอบการที่ร่วมจัดการทวิภาคีสถานศึกษาขนาดใหญ่ต้องจัดการระบบทวิภาคีให้ได้ครบทุกแห่ง กฎหมายรองรับผู้ผ่านการฝึกอบรมทวิภาคี เข้าทำงานในสถานประกอบการตามสาขาอาชีพ มีข้อตกลงกับภาคอุตสาหกรรม สภาหอการค้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ วิทยากร รวมทั้งงบประมาณในการจัดการทวิภาคี สถานศึกษาและสถานประกอบการ ร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น ในการใช้ทรัพยากร สื่อ ในการเรียน การฝึกอบรมอาชีพ และสถานที่ในการฝึกอบรม สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมจัดการปฐมนิเทศ ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง เข้าใจถึงระบบการจัดการเรียนการสอนการฝึกอบรมและผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากระบบทวิภาคี จัดสวัสดิการให้ครู และผู้ฝึกอบรมอย่างเพียงพอ ร่วมจัดการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาพัฒนาระบบทวิภาคี อย่างต่อเนื่องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมประชาสัมพันธ์ ให้เกียรติ และ ยกย่องสถานประกอบการที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการระบบทวิภาคี ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ขยายเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการทวิภาคีร่วมกัน

จินตนา รวมชมรัตน์ (2558 : 12) กล่าวถึง การทำความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ทั้ง รัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และกลุ่มอาชีพ ฯลฯ เพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการเรียนการสอน การนิเทศและการติดตาม ประเมินผล ซึ่งการพัฒนากระบวนการร่วมมือนี้ เพื่อร่วมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและ เชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ ดังนั้นภาคเอกชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นตั้งแต่ขั้นการกำหนด วิสัยทัศน์เป้าหมาย ความต้องการ การพัฒนาหลักสูตร การฝึกงาน และการประเมินสมรรถนะของผู้ฝึกอบรมครบกระบวนการทำความร่วมมือ

ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง การทำความร่วมมือกับสถานประกอบการต้องจัดทำเป็นบันทึกข้อตกลงในการร่วมกันจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยมีคณะกรรมการการดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้ควบคุมการฝึก ครูฝึก ครูนิเทศก์ และบุคลากรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่บริหารจัดการจัดการเรียนการสอน ทั้งในสถานประกอบการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สกลิตเบค (Skilbeck. 1994 : 15) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี คือ การเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการและสถานศึกษา การทำความร่วมมือโดยทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ร่วมโครงการที่เท่าเทียมกัน มีการแบ่งอำนาจและความรับผิดชอบในการจัดการ การสนับสนุนส่งเสริมของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่า การทำความร่วมมือ หมายถึง การลงนามทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในการรับนักเรียน นักศึกษา การจัดทำหลักสูตร การเขียนแผนการเรียน การเขียนแผนการฝึก การจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การนิเทศติดตามและการวัดประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

4. ด้านการบริหารงานบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วยสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล กล่าวว่า ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การจัดทำมีครูนิเทศก์การฝึกอาชีพร่วมกับครูฝึกในสถานประกอบการตลอดการฝึก

จงสภาพร ดาวเรือง (2560 : 135) กล่าวว่า บุคลากรทั้งของสถานศึกษาและสถานประกอบการ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง ซึ่งจากความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยบุคลากรเป็นกลไกในการขับเคลื่อน

เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560 : 9 - 10) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลในการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านครูผู้สอน ตามลำดับ

ประภาพรณ ปริวรรณ (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ต้องประกอบด้วยบุคลากรทั้งจากสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการพัฒนาร่วมกัน การจัดการฝึกอบรมครูผู้สอนและครูฝึก โดยส่งครูผู้สอนฝึกอบรมประสบการณ์ในสถานประกอบการ ครูฝึกในสถานศึกษาให้เรียนรู้และเข้าใจระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง หรือจัดการประชุม สัมมนา บุคลากร ทั้งของสถานศึกษา สถานประกอบการ ผู้ปกครองชุมชน หรือผู้ที่มีส่วนร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Stakeholders) ให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการระบบทวิภาคี และหน้าที่รับผิดชอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่มบุคคล ในการพัฒนาให้มากขึ้น

ยุพาวดี ศิริปริดี (2559 : 1 - 2) กล่าวถึง ขอบข่ายและข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ด้านการบริหารงานบุคลากรของทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ ควรมีการจัดครูผู้สอนและครูฝึกที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่ร่วมจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

จินตนา รวมชมรัตน์ (2558 : 156) กล่าวว่า ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสมในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่ามีจำนวน 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ด้านการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากร ให้มีคุณภาพ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ด้านการจัดหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพและความ

ต้องการของตลาดแรงงาน และด้านการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้การจัดการอาชีวศึกษาต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งทฤษฎีและเชี่ยวชาญภาคปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับภาคเอกชน และสถานประกอบการ ในการฝึกวิชาชีพให้นักศึกษาระบบความร่วมมือดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะเอื้อให้จัดการศึกษาแนวใหม่ได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคเอกชน และสถานประกอบการ จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น ขั้นตอนการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ความต้องการ การพัฒนาหลักสูตร และการฝึกงาน

ศูนย์นเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง ขอบข่ายหน้าที่ของสถานศึกษา ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการให้ความรู้ทางด้านทฤษฎีและจะเป็นผู้ที่สอนในวิชาทั่วไปและวิชาชีพเฉพาะซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในระบบทวิภาคี เพื่อจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่นักเรียนจะออกไปเรียนที่สถานประกอบการ ได้เข้าใจลักษณะงานและบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีคนหนึ่งของประเทศ ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนของการจัดบุคลากรเพื่อรับผิดชอบในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีซึ่งมีบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
2. เจ้าหน้าที่งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
3. อาจารย์ที่ปรึกษา
4. ครูนิเทศก์
5. พนักงานธุรการ

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการจัดสรรตำแหน่ง แต่งตั้งบุคลากร ภายในตาม โครงสร้างการบริหารให้ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรของสถานประกอบการ เริ่มตั้งแต่ การวางแผนกำลังคน การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน มีการสร้างแรงจูงใจด้านต่าง ๆ เพื่อให้ องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการจัดทำคำสั่ง การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความชัดเจน เพื่อพัฒนา บุคลากรให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจบริบทพื้นที่ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยี ตลอดจนส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง

5. ด้านการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วย สถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติ

ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้แก่ ด้านการนิเทศ โดยครูนิเทศก์และบุคลากรจากสถานศึกษา เพื่อกำกับติดตาม นักเรียน นักศึกษาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ตามแผนการฝึกอาชีพ แผนการนิเทศ และการวัดประเมินผล ตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) กล่าวถึง การนิเทศการเรียน การสอนและการฝึกอาชีพ ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ วัดดูประสงค์เพื่อการกำกับติดตาม การให้คำแนะนำ และการพูดคุยกับนักเรียน นักศึกษา

อุดมศักดิ์ มีสุข (2560 : 3) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรม ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลางเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วยปัจจัยการจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตร การประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน การนิเทศการศึกษา และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรม โดยปัจจัยที่มีผลสูงสุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือการวัดและประเมินผลทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์และการประสานงานและการจัดทำหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประภาพรณ ปวีวรรณ (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น สถานศึกษาต้องมีกระบวนการนิเทศ ติดตามผลการฝึกอบรม และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหาร ให้ความสำคัญในการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดครูนิเทศก์ร่วมกับครูฝึกในสถานประกอบการ จัดทำคู่มือการฝึกอบรม คู่มือการนิเทศอย่างเป็นระบบ

ยุพาวดี ศิริปรีดี (2559 : 1 - 2) กล่าวถึง ขอบข่ายและข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ด้านการนิเทศ การฝึกอาชีพในสถานประกอบการ สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับสถานประกอบการ เพื่อเข้านิเทศติดตามผล และสถานศึกษาควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่าง

การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในครั้งต่อไป

ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง การนิเทศติดตามนักเรียน นักศึกษา ที่ออกฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เป็นขอบข่ายหน้าที่ของสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอน ในรูปแบบทวิภาคี ดังนั้น สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในส่วนของการจัดครูผู้สอนหรือครูนิเทศก์ เพื่อรับผิดชอบในการนิเทศนักเรียน นักศึกษา ที่ออกฝึกอาชีพร่วมกับครูฝึกในสถานประกอบการ ซึ่งการไปนิเทศการฝึกอาชีพให้เป็นไปตามแผนการฝึกอาชีพที่จัดทำขึ้น หากการฝึกอาชีพไม่ครบถ้วนสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาต้องจัดการฝึกอาชีพให้เป็นไปตามจุดประสงค์ สาขาวิชา

สรุปได้ว่า การนิเทศ หมายถึง การควบคุมดูแลการฝึกอาชีพของนักเรียน นักศึกษา โดยสถานศึกษามีการจัดครูนิเทศก์ และบุคลากรจากสถานศึกษา เพื่อเข้าไปนิเทศ ติดตามผลการฝึกอาชีพของนักเรียน นักศึกษาทั้งในที่ตั้งของสถานประกอบการ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ตามหลักเกณฑ์การนิเทศโดยความร่วมมือจากสถานประกอบการ มีการกำหนดให้มีครูนิเทศ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำแก่นักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคีที่อยู่ในสถานศึกษา และสถานประกอบการ มีการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริมเพื่อให้นักเรียน นักศึกษาสามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ

6. ด้านการวัดและการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2563 : 31) ได้จัดทำประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ข้อ 9 ว่าด้วย สถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และมีขอบข่าย ดังนี้

1. ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
 2. จัดการเรียนในสาขาวิชาตรงความต้องการสถานประกอบการ
 3. ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ระหว่างสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ
 4. ทำสัญญาการฝึกอาชีพระหว่างผู้เรียนกับสถานประกอบการ
 5. ทำแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ และแผนการนิเทศร่วมกับสถานประกอบการ
- ตลอดหลักสูตร
6. จัดให้มีการปฐมนิเทศก่อนการฝึกอาชีพ และปัจฉิมนิเทศหลังเสร็จสิ้นการฝึกอาชีพ

7. เตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนการฝึกอาชีพ
8. จัดให้มีครูนิเทศก์การฝึกอาชีพในสถานประกอบการ
9. มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการฝึกอาชีพพร้อมกับสถานประกอบการ
10. ประชาสัมพันธ์การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับสถานประกอบการ ผู้เรียน

และผู้ปกครองทราบ

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2562 : 28) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ว่ามีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. การสำรวจความพร้อมและความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการที่ร่วมจัดการศึกษาระบบทวิภาคี
2. การลงนามข้อตกลงความร่วมมือ MOU (Memorandum of Understanding) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา / สถาบัน / สถานศึกษากับสถานประกอบการ
3. การจัดแผนการเรียนตามหลักสูตร จัดทำรายละเอียดของรายวิชาและแผนการฝึกอาชีพ
4. การประชาสัมพันธ์ แนะนำผู้เรียน
5. การคัดเลือกผู้เข้าเรียน
6. การทำสัญญาการฝึกอาชีพระหว่างสถานประกอบการกับผู้เรียน
7. การปฐมนิเทศผู้เรียนก่อนการฝึกอาชีพ
8. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ
9. การนิเทศการเรียนและการฝึกอาชีพ
10. การวัดผลและประเมินผลรายวิชา และการประเมินผลการฝึกอาชีพ
11. การปัจฉิมนิเทศการฝึกอาชีพ
12. การสำเร็จการศึกษา การจัดทำเอกสารการศึกษาและใบรับรองการฝึกอาชีพ
13. การติดตามประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษา
14. การสรุปผลการดำเนินงานและรายงานประจำปี

นริศต์ บุตรแสนลี (2561 : 240 - 246) กล่าวว่า ขอบข่ายและองค์ประกอบหลักของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. ด้านการพัฒนาผู้เรียน
3. ด้านการฝึกอาชีพ
4. ด้านการบริหารบุคลากร
5. ด้านการจัดระบบโครงสร้างการบริหาร

6. ด้านการบริหารวิชาการ การจัดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
7. ด้านรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
8. ด้านการทดลองใช้และประเมินผลการดำเนินงาน

อุดมศักดิ์ มีสุข (2560 : 3) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลางเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี สาขาช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วยปัจจัยการจัดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตร การประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน การนิเทศการศึกษา และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความสำเร็จของการพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรม โดยปัจจัยที่มีผลสูงสุด ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือการวัดและประเมินผลทางการศึกษา การนิเทศการศึกษา การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน และการจัดทำหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสาขาช่างอุตสาหกรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จงสถาพร ดาวเรือง (2560 : 136) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีบริบทของการศึกษาและมีจุดเน้นหลายประการที่แตกต่างจากการศึกษาทั่วไป อาจมีองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างแท้จริง พบว่าระบบการวัดและประเมินผล มีจำนวน 8 ข้อ คือ 1) การวัดผลประเมินผลให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย 2) การกำหนดเกณฑ์การวัดผลการฝึกอาชีพให้เป็นไปตามหัวข้อการฝึกในแผนการฝึกอาชีพ 3) การจัดระบบการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล 4) การยึดมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพเป็นเกณฑ์ในการวัดผลและประเมินผล 5) การจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงโดยวัดเป็นงาน เป็นชิ้นงาน มีตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่สามารถวัดผล และประเมิน ได้อย่างเป็นมาตรฐาน 6) การเลือกใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับหัวข้อที่จะประเมิน 7) ครูผู้สอนกับครูฝึกของสถานประกอบการร่วมกัน วัดผลและประเมินผลผู้เรียนที่ฝึกอาชีพ และ 8) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทดสอบรายวิชาที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประภาพรรณ ปรีวรณ (2559 : 9 - 11) กล่าวว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องร่วมกำหนดเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล นักเรียน นักศึกษาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการวัดผล ประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษา โดยเน้นการประเมินจากประสบการณ์จริง และออกไปรับรอง ประกาศนียบัตรให้ผู้สำเร็จการศึกษาร่วมกัน

ยุพาวดี ศิริปริดี (2559 : 1 - 2) กล่าวถึง ขอบข่ายและข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ด้านการวัดผลและประเมินผล สถานศึกษาควรมีกระบวนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติ เพื่อนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลต่อไป

ศุภยัณเฑศอาชีวศึกษาภาคเหนือ (2541 : 29) กล่าวถึง ขอบข่ายหน้าที่ของสถานศึกษาในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ด้านการวัดและการประเมินผลไว้ว่า สถานศึกษา ครูนิเทศก์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต้องประสานงาน และให้ความรู้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรายวิชาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการแก่ครูฝึก การติดตามผลการเรียนทุกภาคเรียน การประสานงานเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล การประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชาตามสภาพจริง ทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ

มันน์ (Mann. 1989 : 8 - 9) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีพอสรุปได้ดังนี้

1. ประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ กับสถานศึกษา
2. เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการประสานงานการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
3. เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการประเมินผล
4. เสนอความช่วยเหลือต่าง ๆ ให้กับสถานศึกษา
5. ให้การฝึกอาชีพ โดยการรวมนักเรียนระบบทวิภาคีเข้าไปสู่ระบบการทำงานด้วยการสอนและหากจำเป็นอาจจะมีการจัดสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการ
6. จัดหมอนเวียนนักเรียนระบบทวิภาคี เพื่อฝึกอาชีพในหน้าที่และในหน่วยงานต่าง ๆ
7. จัดทำแผนการฝึกอาชีพร่วมกับสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การวัดและการประเมินผล หมายถึง กระบวนการออกแบบการวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติเพื่อการตรวจสอบความเข้าใจ การหาประสิทธิผลของนักเรียน นักศึกษา โดยสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการวัดและการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริงในชีวิตประจำวัน มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา มีการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อตัดสิน ระดับของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามมาตรฐานวิชาชีพ และมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

จากการวิเคราะห์ตัวแปรการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ข้างต้น สามารถสรุปนิยามของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หมายถึง การจัดการศึกษาด้านวิชาชีพที่เกิดจากการทำบันทึกข้อตกลงระหว่าง สถานศึกษาหรือสถาบัน การอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษาและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดหลักสูตร หมายถึง การกำหนดขอบข่ายตาม โครงสร้างของหลักสูตรโดยการจัดทำหลักสูตรให้สถานศึกษาและสถานประกอบการ ที่ดำเนินการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จะต้องมีการจัดทำหลักสูตรร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นการวางแผน การจัดแผนการเรียนการสอน การเขียนจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา และรายละเอียดอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และความต้องการของสถานประกอบการ

2. การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ซึ่งสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการจัดทำแผนการเรียนและแผนการฝึกอาชีพร่วมกัน โดยสถานศึกษามุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนในรายวิชา พื้นฐาน วิชาชีพพื้นฐาน และวิชาเลือกเสรี สถานประกอบการมุ่งเน้นการฝึกอาชีพภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ สมรรถนะ เจตคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และความต้องการของตลาดแรงงาน

3. การทำความร่วมมือ หมายถึง การลงนามทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการรับนักเรียน นักศึกษา การจัดทำหลักสูตร การเขียนแผนการเรียน การเขียนแผนการฝึก การจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การนิเทศติดตาม และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะวิชาชีพ ตามมาตรฐานวิชาชีพและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

4. การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการจัดสรรตำแหน่ง แต่งตั้งบุคลากรภายใน ตามโครงสร้างการบริหารให้ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรของสถานประกอบการ เริ่มตั้งแต่ การวางแผนกำลังคน การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน มีการสร้างแรงจูงใจด้านต่าง ๆ เพื่อให้ องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการจัดทำคำสั่ง การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความชัดเจน เพื่อพัฒนา บุคลากรให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจบริบทพื้นที่ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยี ตลอดจนส่งเสริม และสนับสนุน การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5. การนิเทศ หมายถึง การควบคุมดูแลการฝึกอาชีพของนักเรียน นักศึกษา โดยสถานศึกษามีการจัดครูนิเทศก์ และบุคลากรจากสถานศึกษา เพื่อเข้าไปนิเทศ ติดตามผล การฝึกอาชีพของนักเรียน นักศึกษาทั้งในที่ตั้งของสถานประกอบการ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ตามหลักเกณฑ์การนิเทศโดยความร่วมมือจากสถานประกอบการ มีการกำหนดให้มีครูนิเทศก์ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำแก่นักเรียน นักศึกษาทวิภาคีที่อยู่ในสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริมเพื่อให้นักเรียน นักศึกษาสามารถปฏิบัติงาน ปฏิบัติงาน ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ

6. การวัดและการประเมินผล หมายถึง กระบวนการออกแบบการวัดและประเมินทักษะ การปฏิบัติเพื่อการตรวจสอบความเข้าใจ การหาประสิทธิผลของนักเรียน นักศึกษา โดยสถานศึกษา และสถานประกอบการ มีการวัดและการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริงในชีวิตประจำวัน มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสิน ระดับของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามมาตรฐานวิชาชีพ และมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความหมายที่เหมือนกัน ได้นำมาใช้อย่างกว้างขวางในประเทศไทย เมื่อทางราชการได้กำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษา ฉบับแรกที่เรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 แนวทางการศึกษา มาตรา 24 (4) ที่ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามความมุ่งหมาย และหลักการที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม รวมทั้งมีวัฒนธรรม

ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากการศึกษาค้นคว้า มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึง และได้ให้ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้

ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2550 : 253,793) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ไว้ดังนี้

คำว่า "คุณลักษณะ" หรือ "คุณลักษณะ" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ ความหมายแยกตามคำที่สมาสกันไว้ว่า "คุณ" หมายถึง ความที่มีอยู่ประจำในสิ่งนั้นหรือ ความเกื้อกูล

คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความคิดหรือลักษณะประจำ และคำว่า "ลักษณะ" หรือ "ลักษณะ" หมายถึง สภาพหรือเครื่องแสดงให้เห็นว่าสิ่งหนึ่งต่างกับสิ่งหนึ่ง หรือคุณภาพ ดังนั้นเมื่อรวมความหมายของคำสองคำดังกล่าว คุณลักษณะ (Character) จึงหมายถึง สภาพหรือสิ่งที่มีอยู่ประจำในบุคคลที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล การวิจัยครั้งนี้จะใช้ คำว่า คุณลักษณะ และคุณลักษณะในความหมายเดียวกันตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะประจำตัวที่ชี้ให้เห็นถึงความคิดที่เป็น ที่ต้องการหรือเป็นที่ต้องประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี ของชาติธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติ ตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งกาย วาจา ใจ
3. มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยเฉพาะในการเรียนในชั่วโมงวิชา ภาษาอังกฤษ
4. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
5. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบ ในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อุตทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

7. รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทย ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

8. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ชุมชนและสังคม ด้วยความตั้งใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 53) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หมายถึง ลักษณะ ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองโลกและเป็นพลโลก

อนุ บุญสูง (2556 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะ ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการครอบคลุมถึงด้านคุณธรรม ค่านิยม จิตสำนึกที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนให้คิดเป็นนิสัยจนเป็นวิถีชีวิต หรือบุคลิกภาพ สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและเป็นพลโลก

บลูม และคนอื่น ๆ (Bloom and Other. 1956 : 85) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้เรียน แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ ความรู้ความเข้าใจมีความคิดสามารถ แก้ปัญหาได้
2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) คือ ความสนใจเกิดความซาบซึ้ง ชื่นชมและมีค่านิยมที่ดี
3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ มีความชำนาญคล่องแคล่วสามารถ ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สังคม อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิก จิตสำนึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคม ต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ซึ่งเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้คำจำกัดความ ความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 1 - 2) กล่าวว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่สังคมพึงปรารถนา เพื่อพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะสำคัญที่การเป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงาม มีจิตสาธารณะ มีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต อธิบายได้ว่ามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลก ได้อย่างสันติอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 53) กล่าวว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมการจัดการความรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเองทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการ การจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่น ขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึงโดยคำนึงถึง การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านครอบคลุมทั้งด้าน พฤติกรรม จิตใจ และปัญญานอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษานอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และประชาธิปไตย

สภาพัฒนาการแห่งชาติ (2558 : 1 - 2) มีความเห็นว่า การปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ ควรปรับแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปประเทศไทยภายใต้บริบทสังคมไทย และสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดังนั้น คณะอนุกรรมการปฏิรูปค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมได้เสนอแนวทางการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบันไว้ดังต่อไปนี้

1. การตระหนัก และส่งเสริมผลประโยชน์ของส่วนรวม คือ การมีจิตสำนึกที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อส่วนรวม

2. การยืนหยัดในความถูกต้องเที่ยงธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในหลักการและความถูกต้อง กล้าเปิดเผย และกล้าประกาศในสิ่งที่เชื่อ และกระทำโดยไม่ปกปิด

3. ความตั้งใจมั่นใฝ่เรียนรู้กล้าทำจริง คือ แสดงความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านการเรียน และสภาพแวดล้อมรอบตัว อีกทั้งนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง และการดำเนินชีวิตประจำวัน

4. การแบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ขจัดความตระหนี่ และเห็นแก่ตัว รู้จักการเสียสละช่วยเหลือ และเห็นใจผู้อื่น

5. การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต คือ เดินสายกลาง รู้จักพอประมาณ ไม่สุดโต่ง การใช้สติ และปัญญา รวมทั้งเตรียมตัวสำหรับอนาคตที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง

6. การให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติตน ที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คุณธรรม เป็นสภาวะที่อยากให้เราทำอะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรมเป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิดหรือบอกไม่ให้คนอื่นทำ ดังนั้นทั้งคุณธรรมและศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเราให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง

การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ควรเริ่มต้นจากการปลูกฝังพฤติกรรมเชิงคุณธรรม จริยธรรมที่เป็นรูปธรรมก่อน เพื่อสามารถสังเกต และการติดตามผลได้ง่าย ที่สำคัญได้แก่

1. ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยัน และมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติเริ่มต้นที่จะนำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะการมีวินัย ถือเป็นจริยธรรมที่นำพาให้บุคคลประสบความสำเร็จ

2. ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การที่บุคคลมีวินัยจะช่วยส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบอีกด้วยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันสิ่งสำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านี้ก็คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นนามธรรม ที่เป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า บุคคลเหล่านั้นได้รับการขัดเกลาทางด้านจิตใจมาเป็นอย่างดีแล้ว พร้อมทั้งจะสร้างสรรค์ จรรโลงคุณธรรม และคอยช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอ

3. ความซื่อสัตย์ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4. มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน อดกลั้น อดออม และรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ทิสนา แคมมณี (2560 : 226) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่า เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมงดงามและพร้อมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพของประเทศชาติ เด็กและเยาวชนต้องได้รับการพัฒนาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขได้ โดยอาศัยการศึกษาเพื่อพัฒนาทางด้านการร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพราะการศึกษาถือเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งกระบวนการจัดการศึกษาที่ดีสามารถช่วยเหลือหลอมให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้คุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความสำคัญต่อการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งมีทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ การปลูกฝัง เพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดี สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความจำเป็นของชุมชนและท้องถิ่น การดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยที่ถูกต้องสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม รวมทั้งวิถีชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีศักยภาพในการที่จะศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์

คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ หรือคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ...." 2562 : 2) ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิ ประเภทวิชาและสาขาวิชา ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนหรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริงเป็นหลัก

3. ด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานซึ่งบุคคลนั้นควรทำ ได้เมื่อได้รับมอบหมายโดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการและแก้ปัญหาการทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือทักษะการปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่วและความชำนาญในการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ

4. ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมในการทำงาน หรือการศึกษาดูแบบเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสาร ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ... 2561 : 4 - 5) มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ระบุว่าจัดการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะและการประยุกต์ใช้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา และมีคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้

ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามหลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและหรือข้อเท็จจริงเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ

2. ด้านทักษะ

ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาวะที่ดี

3. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักยี่สิบแวดล้อม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ หรือคุณภาพ ของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษา ตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ประกอบไปด้วย 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะ และ 4) ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ และตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย ประเด็นการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะและการประยุกต์ใช้ และ 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิ ประเภทวิชาและ สาขาวิชา ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะ และ 4) ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และ ความรับผิดชอบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 6) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคม ต้องการในด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งใน ฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2557 ก : 7 - 10) ได้กำหนดคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาดมระดับคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ ดังนี้

1. รับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งในสิ่งที่ดีและไม่ดี และสามารถควบคุมตนเองได้ มีความมุ่งมั่น และเพียรพยายาม ในการเรียนและการปฏิบัติงานให้ บรรลุวัตถุประสงค์ ทันทกำหนดเวลา มีการวางแผนการ ปฏิบัติงาน การใช้เวลาอย่างมีระบบและเหมาะสม ตลอดทั้งการปฏิบัติอย่างครบถ้วน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม
2. ขยัน หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหา และหรือพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ จนเกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย
3. ประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บออมเงินใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ
4. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความประพฤติที่ตรง และจริงใจทั้งต่อหน้าที่และวิชาชีพ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ
5. จิตอาสา หมายถึง การมีจิตใจเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์เอื้ออาทร ช่วยเหลือด้วยกำลังแรงกาย สติปัญญา และเสียสละเพื่อส่วนรวม
6. สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจ ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ
7. มีวินัย หมายถึง การยึดมั่นในระเบียบ แบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัย ในตนเอง และวินัยต่อสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศ
8. สะอาด หมายถึง การปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น
9. สุภาพ หมายถึง ความเรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล
10. ละเว้นอบายมุข หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงหนทาง แห่งความเสื่อม

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ด้านที่ 3 ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่า ผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ...." 2561: 4 - 5) และได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ...." 2562 : 10) ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาทุกระดับ คุณวุฒิประเภทวิชาและสาขาวิชา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สถานประกอบการ และตลาดแรงงาน

2. ด้านความรู้

นักวิชาการได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ดังนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ออนไลน์, 2554) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่าความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ เช่น ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยินได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ ความรู้เรื่องนิทานพื้นบ้าน

บลูม (Bloom, 1956 : 62) กล่าวว่า ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ด้านความรู้ หมายถึง ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามหลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ...." 2561 :4 - 5) และได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ...." 2562 : 10) ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิ ประเภทวิชาและสาขาวิชา ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนหรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและหรือข้อเท็จจริงเป็นหลัก

สรุปได้ว่า ด้านความรู้ หมายถึง ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สถานประกอบการ และตลาดแรงงาน

3. ด้านทักษะ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของทักษะและการประยุกต์ใช้ไว้ดังนี้

จินดารัตน์ โพธิ์นอก (ออนไลน์. 2557) กล่าวว่า ทักษะ หมายถึง ความชำนาญ หรือความสามารถในการกระทำ หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญา

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ออนไลน์. 2557) ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า ทักษะ หมายถึง ความชำนาญมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Skill นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ยังได้ขยายความของคำว่า ทักษะ (Skill) มากขึ้นว่าหมายถึงความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน หรือการกระทำบ่อย ๆ เช่น ครุมีทักษะการใช้คำถาม การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อการสอน นักเรียนมีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนการคิดคำนวณหรือทักษะทางสังคม ทักษะที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ..." 2562 : 10) ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิ ประเภทวิชาและสาขาวิชา ด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานซึ่งบุคคลนั้นควรทำได้เมื่อได้รับมอบหมาย โดยสามารถเลือกใช้วิธี

การจัดการและแก้ปัญหาการทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือทักษะการปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่วและความชำนาญในการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา แต่ละระดับ ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมในการทำงาน หรือการศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสาร ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า ด้านทักษะ หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกใช้วิธีการจัดการและแก้ปัญหาการทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้อง มีทักษะการหยั่งรู้ และความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือทักษะการปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติที่มีความชำนาญในการปฏิบัติ ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สถานประกอบการ และตลาดแรงงาน

4. ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ออนไลน์, 2557) ได้ให้ความหมาย การประยุกต์ใช้ไว้ว่า การประยุกต์ใช้ หมายถึง นำความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์

บลูม (Bloom (1956 : 62) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ หรือการนำไปใช้ (Application) ว่าเป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ หรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิมไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอด มาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความคิดนั้น

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ("ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ..." 2562 : 10) ข้อ 5.2 คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาทุกระดับคุณวุฒิ ประเภทวิชาและสาขาวิชา ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมในการทำงาน หรือการศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสาร ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษา ที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ในการปฏิบัติงานที่เกิดจากการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สถานประกอบการ และตลาดแรงงาน

บริบทสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง

บริบทพื้นที่โดยทั่วไป จังหวัดระยองมีนิคมอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ที่ร่วม ดำเนินการกับเอกชน เขตประกอบการอุตสาหกรรม ชุมชนอุตสาหกรรม สวนอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ้น 25 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 100,000 ไร่ มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 3,082 แห่ง อุตสาหกรรมของจังหวัดระยองมีหลากหลายประเภท เช่น การผลิตรถยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ แปรรูป สินค้าเกษตร การผลิตไฟฟ้า การผลิตสารเคมี ซึ่งสร้างมูลค่ารวมใน แต่ละปีเกือบ 1 ใน 3 ของงบประมาณรายจ่ายประเทศไทย และนับจากจังหวัดระยองได้รับบทบาทให้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ ชายฝั่งทะเลตะวันออกและถูกกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เป็น ศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ เป็นศูนย์บริการมาตรฐาน การศึกษาและวิจัยด้านเทคโนโลยี และ กำหนดให้ชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออกเป็นประตูทางออกให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการ ส่งสินค้าออกไปจำหน่าย ต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพฯ รัฐบาลได้ดำเนินการจัดเตรียม ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานไว้อย่างสมบูรณ์และกำหนดพื้นที่บริเวณมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม เป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศมีเนื้อที่ ทั้งหมด 10,000 ไร่ เป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรม 8,000 ไร่ มีท่าเรือน้ำลึกขนส่งสินค้าที่สามารถ รับเรือขนาด 20,000 ตัน 1 ท่า และท่าขนส่งวัสดุเหลวที่สามารถรับเรือขนาด 8,000 ตัน 2 ท่า เป็นที่ตั้งของ อุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ คือ โรงแยกก๊าซธรรมชาติกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและ อุตสาหกรรม ปุ๋ยเคมี จังหวัดระยองจึงมีศักยภาพสูงในส่วนของการลงทุนด้านอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ยังได้รับการกำหนดเขตการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การลงทุนให้อยู่ในเขต 3 ของการส่งเสริมการลงทุนซึ่งได้เปรียบกว่าจังหวัดปริมณฑล ส่งผลให้ จังหวัดระยอง มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว

อาชีวศึกษาจังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย สถานศึกษาของรัฐ 5 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคระยอง วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย วิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุด วิทยาลัยเทคนิคนิคมอุตสาหกรรมระยอง และวิทยาลัยการอาชีพแกลง เปิดทำการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

และปริญญาตรีเทคโนโลยีบัณฑิต (ทล.บ.) มีหน้าที่เพื่อผลิต และพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งมีจำนวนนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งสิ้น 10,884 คน มีจำนวนผู้เรียนในระบบทวิภาคี 4,257 คน คิดเป็นร้อยละ 39.11 (ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2564) และจากข้อมูลเป้าหมายผู้สำเร็จการศึกษา (Supply) ด้านแรงงาน อาชีวศึกษาอุตสาหกรรมกลุ่ม First S-curve & New S-curve ภาพรวมปี 2560 – 2564 ของอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง มีจำนวน 9,751 คน และมีข้อมูลความต้องการแรงงานอาชีวศึกษา (Demand) อุตสาหกรรมกลุ่ม First S-curve & New S-curve ภาพรวมปี 2560 – 2564 จำนวน 56,467 คน ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับสถานประกอบการ โดย 10 อุตสาหกรรม เป้าหมาย คือ 1) อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ 2) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ 3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร 5) อุตสาหกรรมการเกษตรเทคโนโลยีชีวภาพ 6) หุ่นยนต์เพื่ออุตสาหกรรม 7) อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ 8) อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ 9) อุตสาหกรรมดิจิทัล และ 10) อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2564)

จากการวิเคราะห์บริบทและยุทธศาสตร์ผู้การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา นโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 - 2569) การจัดทำข้อเสนอ เงินนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การผลิตและแผนพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ให้มีความสำคัญกับคุณภาพหรือคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม และการประยุกต์ใช้เป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษาให้เกิดคุณภาพ การเพิ่มขีดความสามารถ และสมรรถนะกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานในระดับสากล

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีผู้ศึกษาไว้หลายลักษณะ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาอ้างอิงไว้เป็นแนวทางการวิจัย ดังนี้

ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank. 2005 : 51 - 58) ได้ศึกษาความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมจากตัวอย่างที่ดี (Good practice) ในการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียจากข้อคิดเห็นและประสบการณ์ในการดำเนินโครงการจัดการอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาของผู้เชี่ยวชาญของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ระหว่าง ปี ค.ศ. 1999 - 2008 พบว่า ความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาควรดำเนินการโดยคำนึงถึงปัจจัย 8 ประการ ดังนี้

1. การเชื่อมโยงการจัดการอาชีวศึกษากับตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรมโดยปัจจัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการจัดการอาชีวศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสามารถดำเนินการ โดยการกระตุ้นให้นายจ้าง (บริษัท) มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การให้คำแนะนำและการประเมินผล นอกจากนี้ ควรสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมในสถานศึกษาให้มุ่งสร้างความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม

2. ความยั่งยืนของหลักสูตรในการจัดการอาชีวศึกษา ถือเป็นประเด็นที่สำคัญที่รองลงมาจากการสร้างความเชื่อมโยงกับการจ้างงาน โดยความยั่งยืนของหลักสูตรในการจัดการอาชีวศึกษาจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการเชื่อมโยงโลกของการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเข้ากับความต้องการจัดการศึกษาของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน

3. การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน และการสำรวจผลสัมฤทธิ์ในการประกอบอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา ปัจจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาได้ถูกแนวทางและรับรู้ถึงผลสะท้อนกลับของสถานประกอบการที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา

4. การฝึกอบรมแบบมุ่งเน้นสถานประกอบการเป็นสำคัญ การฝึกอบรมดังกล่าวเป็นการฝึกงาน โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการโดยมุ่งฝึกผู้เรียนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการแรงงานของสถานประกอบการมีส่วนสำคัญในการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียน

5. การปฏิรูปการจ้องครและด้านการบริหารจัดการเป็นส่วนผลักดันในการเพิ่มศักยภาพของระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยการจัดศูนย์ฝึกอบรม (Central raining authorities) ซึ่งมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) จะส่งผลให้ประสิทธิภาพ

ในการดำเนินงานขององค์กรเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การกระจายความรับผิดชอบ (Devolution) และการกระจายอำนาจ (Decentralization) ยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มการยอมรับ (Accountability) การกระจายทรัพยากร (Mobilizing resource) และการเชื่อมโยงการฝึกอบรมกับตลาดแรงงานภายในท้องถิ่นอีกด้วย

6. การจัดการศึกษานั้นต้องดำเนินการให้ได้คุณภาพและมาตรฐานด้วยวิธีการเหมาะสม โดยอาจมีการสร้างกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (NOFs) เพื่อเป็นเครื่องชี้วัดมาตรฐานในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมในการปฏิรูประบบในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยการจัดการศึกษาและฝึกอบรมแบบมุ่งเน้นสมรรถนะนั้น การสร้างกรอบคุณวุฒิวิชาชีพแห่งชาติ จะเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะด้านแรงงานและการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ

7. กลไกในการโอนเคลื่อนย้ายด้านการเงินและงบประมาณที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายด้านการเงินซึ่งหมายถึง แนวทางการจัดสรรเงินงบประมาณให้กับหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา การจัดสรรงบประมาณ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานเป็นการให้รางวัลสำหรับหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี การจัดสรรเงินโดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐานก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางการเงินจากต้นสังกัดไปยังหน่วยงานที่จัดการศึกษาและฝึกอบรมตามเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้

8. การสร้างแรงจูงใจ และความต้องการของภาครัฐ เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการจัดการอาชีวศึกษาเกิดความสำเร็จโดยการสร้างแรงจูงใจได้เหมาะสมกับผู้ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาหรือผู้รับผิดชอบจะช่วยกระตุ้นให้ผู้จัดการศึกษาหรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินการฝึกอบรมเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะดำเนินการปฏิรูปและทำให้มีการลงทุนในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรมได้ตามเป้าหมาย ทั้งนี้ความต้องการของภาครัฐที่จะปฏิรูปการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรมเป็นส่วนปรุ่่งแต่งที่จะเสริมสร้างให้เกิดความสำเร็จในการปฏิรูปการอาชีวศึกษาและการดำเนินโครงการฝึกอบรม

กันเดอร์สัน (Gundersen, Online, 2004) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความสำเร็จทางวิชาการ ที่มีผลต่อนักเรียนระดับอาชีวศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้คือ ตรวจสอบว่าการศึกษาระดับอาชีวศึกษาหรือธุรกิจมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงที่สุดของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา การศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย การเปรียบเทียบด้านการศึกษาของนักเรียนที่ไม่มีวิชาชีพหรือประสบการณ์ธุรกิจกับนักเรียนระดับการศึกษาอาชีวะหรือธุรกิจ บางกลุ่มการศึกษาที่เริ่มเรียนโรงเรียนมัธยมปลายในช่วงปี ค.ศ. 1999 - 2000 ได้รับเกรดเฉลี่ย 2.5 หรือต่ำกว่า ปลายปีแรกและ

จบมัธยมปลายก่อนที่จะเริ่มต้นเรียนจากโรงเรียนปี ค.ศ. 2003 - 2004 จำนวน 322 คน ที่ระบุไว้ในกลุ่มการศึกษากลุ่มแรกหลังจากการศึกษาครั้งนี้เสร็จสิ้น ขั้นตอนต่อไปได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อดูความเป็นมาของบทบาทการศึกษาวิชาชีพหรือธุรกิจ ผลการศึกษาวิชาชีพหรือธุรกิจที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเกรดเฉลี่ยสะสม คะแนนการทดสอบมาตรฐาน การดูแลรักษาวินัย และนักเรียนลาออกก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาเข้าร่วมประชุม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการลาออก วิเคราะห์โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ นักวิจัยได้ดำเนินการสำรวจโดยใช้ข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมดในชั้นเรียนของปี ค.ศ. 2003 ที่อายุมากกว่า 18 ปี ที่จบอย่างน้อยสองหลักสูตรในโปรแกรมหนึ่งวิชาชีพหรือธุรกิจ นักเรียนเหล่านี้ได้อธิบายความเกี่ยวข้องของการฝึกอบรมด้านการศึกษาวิชาชีพ หรือธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญประสบการณ์และทางเลือกอาชีพ

ไดเอทซ์ (Dietz, 2001 : 22, 337 - 353) ได้ทำวิจัยเรื่อง โรงงานในโรงเรียน (Worksite school) กรณีศึกษาความร่วมมือระหว่างการศึกษาของรัฐกับธุรกิจเอกชน ได้กล่าวถึงความเป็นหุ้นส่วนระหว่างธุรกิจกับการศึกษาในอเมริกา ว่าได้รับการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน เพราะการขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเชื้อเพลิงและถ้าโรงเรียนมุ่งแต่จะสอนนักเรียนอย่างเดียวก็จะไม่เป็นการสอดคล้องกับท้องถิ่น จึงมีแนวความคิดที่จะให้โรงเรียนมีงานทำควบคู่ไปกับการเรียน ในปี ค.ศ. 1987 กลุ่มธนาคารอเมริกา เมือง Dade มลรัฐฟลอริดา (Florida) ได้ทดลองจัดโรงงานในโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก ทรัพย์สินที่เกิดจากการทำงานจะเป็นของโรงเรียน และสาธารณะที่โรงเรียนตั้งอยู่ การที่จะทำให้เกิดโรงงานในโรงเรียนได้จะต้องมีการปฏิรูปและปรับโครงสร้างของโรงเรียน สร้างทักษะ การประสานงานระหว่างบุคคลการทำงานเป็นทีม มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับบริษัทในการวางแผน และจัดหลักสูตร ควรจะเริ่มจากการจัดสภาพภูมิทัศน์และสิ่งก่อสร้างในโรงเรียน แล้วขยายไปสู่ระดับเทคโนโลยีและการฝึกอบรมร่วมกัน และควรเริ่มจากนักเรียนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนก่อน

รามซารูป (Ramsaroop, 2001) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของการอาชีวศึกษาที่เป็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของตรินิแดดและโตเบโก วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาการอาชีวศึกษา ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของตรินิแดด และ โตเบโก ภายในเวลา 3 - 5 ปี การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ด้านธุรกิจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านแรงงานด้านอุตสาหกรรมการผลิต การบริการ และด้านการศึกษา เข้ามาร่วมกันวิพากษ์ เริ่มจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกำหนดหัวข้อไว้ 5 - 8 หัวข้อ อันเป็นพื้นฐานของประสบการณ์และ

ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระบบการอาชีวศึกษา เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ ของตริเนคและโตเบโก ภายใน 3 - 5 ปี ด้วยการระบุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 60 ปัจจัย โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์ปัจจัย

จากการวิจัย พบว่ามี 8 ปัจจัยที่ถูกระบุว่าเป็นตัวกำหนดในการพัฒนาเศรษฐกิจ ของตริเนคและโตเบโก ประกอบด้วย ปัจจัยการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษาของการอาชีวศึกษา ปัจจัยด้านหลักสูตรที่สูงขึ้นของการอาชีวศึกษา ปัจจัยด้านคุณภาพของหลักสูตร ปัจจัยด้านความครอบคลุมของหลักสูตร ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐาน ปัจจัยด้านการเตรียมความพร้อม ความก้าวหน้าในอาชีพ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียน นักศึกษา และความต้องการหลักสูตร และปัจจัยความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการเรียนระบบอาชีวศึกษา ซึ่งแต่ละปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นถึงจุดสำคัญของการอาชีวศึกษาที่สัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลต่อการเริ่มต้นใน การพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยแรกคือ ปัจจัยด้านการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษาของ การอาชีวศึกษาคิดเป็นร้อยละ 15 ของความแปรปรวนที่สามารถอธิบายปัจจัยได้ ปัจจัยที่สอง รองลงมา คือปัจจัยด้านคุณภาพหลักสูตรการอาชีวศึกษา และปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐานของการ อาชีวศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ 0.800 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ 0.889 และมีค่า ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

งานวิจัยในประเทศ

เพชร โยธิน ราษฎร์เจริญ (2564 : 19) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียนตามกรอบ คุณวุฒิอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคชัยบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค ชัยบุรี ดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการสร้างกลยุทธ์ ตอนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแบบ มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคชัยบุรี ตอนที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์ ด้วยคู่มือการใช้กลยุทธ์และกิจกรรมภายใต้โครงการทดลองใช้กลยุทธ์ จำนวน 8 กิจกรรม ตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้กลยุทธ์ โดยใช้แบบสอบถามและแบบรายงาน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ 4 ข้อ เป้าประสงค์ 4 ข้อ กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ 9 ตัวชี้วัด และ 8 โครงการ / กิจกรรม โดยผลการประเมินกลยุทธ์ ด้านความ สอดคล้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินผลการใช้กลยุทธ์ พบว่าคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตามกรอบคุณวุฒิ อาชีวศึกษา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความรู้และด้านทักษะ หมวดวิชาชีพมีคุณภาพเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 13.49 และหมวดวิชาพื้นฐานประยุกต์เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.41 และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

สหชาติ สุกเรือง (2562 : 6) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหารกับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหารกับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของผู้บริหาร อาชีวศึกษาจังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการนิเทศ รองลงมา คือ ด้านการจัดการฝึกอาชีพ ด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล และด้านการจัดหลักสูตร ตามลำดับ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r = .741^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เบญจวรรณ ศรีคำนวล (2560 : 9 - 10) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลในการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านผู้บริหารและปัจจัยด้านครูผู้สอนตามลำดับ ส่วนระดับความสำเร็จในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสมรรถนะวิชาชีพ รองลงมา คือ

ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามลำดับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านสถานประกอบการ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 82 - 88) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนระดับประถมศึกษาทั้ง 5 ภูมิภาค มีคุณธรรม จริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับโดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ภาคตะวันออก 2) ผลการศึกษาคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ในภาพรวม และรายด้านความมีระเบียบวินัยด้านความรับผิดชอบ ด้านความพอเพียง และด้านความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับมากสำหรับด้านความอดทนอดกลั้น และด้านความเสียสละ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 2 ด้าน 3) ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทั้ง 5 ภูมิภาค มีคุณธรรม จริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคตะวันตก รองลงมา คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับโดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ภาคเหนือ 4) ผลการศึกษาคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 5) ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรีทั้ง 5 ภูมิภาคมีคุณธรรม จริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกภูมิภาค โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคตะวันตก และภาคเหนือ ตามลำดับโดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือภาคตะวันออก และ 6 ผลการศึกษาคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือปริญญาตรีในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

นวนลอนงค์ ธรรมเจริญ (2558 : 3) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการและ เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการ โดยกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างานทวิภาคีที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถานประกอบการ และครูฝึก

ในสถานประกอบการที่จัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีร่วมกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ด้านความร่วมมือและการจัดองค์กร ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านงบประมาณ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ารูปแบบและองค์ประกอบทุกรายการมีความเหมาะสมมากที่สุด

2. ผลการพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมตามรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 1) คู่มือการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโรงเรียนในโรงงานแบบบูรณาการ 2) หลักสูตรฝึกอบรมเทคนิคการสอนงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโรงเรียนในโรงงาน และเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับเทคนิคการสอนงานของครูฝึกในสถานประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย หัวข้อเรื่อง 7 หัวข้อเรื่อง ใช้เวลาในการฝึกอบรม 3 วัน ผลการประเมินประสิทธิภาพตามรูปแบบซิป 1) การประเมินสภาวะแวดล้อมพบว่าหัวข้อเรื่องฝึกอบรมกับหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมมีความสอดคล้องทุกรายการผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยด้านภาคทฤษฎีมีค่าร้อยละ 82.48 / 81.45 และคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยด้านภาคปฏิบัติมีค่าร้อยละ 80.48 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดทั้งด้านภาคทฤษฎีและด้านภาคปฏิบัติ 3) การประเมินกระบวนการ พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยด้านภาคทฤษฎีมีค่าร้อยละ 83.59 / 82.24 และคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยด้านปฏิบัติมีค่าร้อยละ 83.67 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด และ 4) การประเมินผลผลิตพบว่าผู้นิเทศมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูฝึกในสถานประกอบการในภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูฝึกอยู่ในระดับมากที่สุดและครูฝึกมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของผู้เรียนหลังการสอนในภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด จากผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทุกรายการมีผลการประเมินเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดหลักสูตรจึงมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ธานินทร์ ศรีชมพู่ (2557 : 22, 45 - 47, 151) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้ากระบวนการ ผลผลิตและปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานระบบทวิภาคีในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ คณะกรรมการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 7 หน้าที่ ขอบข่ายงานการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 8 ภารกิจกระบวนการประเมินด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติการควบคุมตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 3 สมรรถนะ และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีและการประเมินรูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ประภาส เกตุไทย (2556 : 5 - 16, 36 - 38, 333 - 335) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือตอนล่าง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือตอนล่าง และเพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ ด้านการวางแผน เช่น มีการกำหนดรายละเอียดแผนงานด้านการจัดสรรทรัพยากรและอุปกรณ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม และด้านการ

มีการบริหารงานบุคลากรด้านการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีบุคลากรที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน ส่วนปัญหาการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี แก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการและสถาบันอื่น ด้านการวิเคราะห์การถดถอยพบว่าคุณพบว่า ด้านครูผู้สอน ด้านสังคม ด้านบริหาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ปัญหาที่พบมากได้แก่ การนิเทศการศึกษาสถานประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีการวางระบบและวิธีการในการนิเทศการศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ส่วนความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการวัดผลและประเมินผล กลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นกลยุทธ์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นได้แก่ พัฒนาความรู้และทักษะในการวางแผนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการวางแผนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ โครงสร้างการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ สร้างความรู้ความเข้าใจอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแก่สถานประกอบการและผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา เพิ่มขีดความสามารถการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและคู่มาตรฐานระดับสากลพัฒนาการเตรียมความพร้อมของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในระดับชาติและนานาชาติ พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีประสิทธิภาพ ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง พบว่ากลยุทธ์ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมในระดับมาก ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ สถานศึกษาลังกัตอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) การจัดหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพ 3) การทำความร่วมมือ 4) การบริหารงานบุคคล 5) การนิเทศและ 6) การวัดและการประเมินผล เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษา และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษา และความต้องการของสถานประกอบการนั้น ส่วนหนึ่งก็มาจากกระบวนการบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาลังกัตอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง ซึ่งในส่วนของคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ข้อ 5.2 เรื่อง คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับคุณวุฒิอาชีวศึกษา ประเภทวิชา และสาขาวิชาต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะ และ 4) ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี